

אהלי פהרות

מסכת כלים פרק י"ד מ"ה-מ"ח

חג השבועות תש"פ

משולחן מלכים

בדין ישראל שנהפך לגוי לענין טומאה ושאר דינים

עיוני כלים

הגאון הגדול ר' בונים שרייבר שליט"א

פרק י"ד משנה ה'.

הטהורין שבעגלה העול המצופה ופי' הרא"ש דהיינו כשהוא טהור וציפוי טמא וקמ"ל דטהור והגם דכבר השמיענו כזאת לעיל נראה בס"ד דקמ"ל דמאחר דנתבאר לעיל בס"ד דבב' מינים אזלי בתר הציפוי, וממילא הו"א דהעול הוי חלק מהעגלה והיא הרי של עץ וממילא ייחשב כמין אחר וניזיל בתר ציפוי קמ"ל דלא, והרע"ב פי' דמייירי בציפוי מתכת לעול של עץ והוי מתכת המשמש את העץ, ובה הרי צ"ב דמאחר דשני מינים ניהו למה לא ניזיל בתר ציפוי, אכן נראה בס"ד מזה דבר חדש דכל מה שאמרנו דבב' מינים אזלי בתר הציפוי היינו כשמשמש משים בגופו דבזה אמרי' דלמעשה הא השימוש הוא בחלק הציפוי שלו ממילא הוא עיקר המשמש, ומשא"כ עול וכיו"ב שאינו אלא מונח בעלמא ואין עושים מעשה בגופו בזה אין סיבה שייחשב הציפוי עיקר הכלי טפי מהעול עצמו, וכנפיים העשויים לנוי, בזה יל"ע לכאור' דהא מבואר ברש"י שבת דנ"ב ב' דטבעות כלים בעת חיבורם טמאים דכל המחובר לטמא טמא, וצ"ל דהכא מייירי כשאינו מחובר, ויותר נראה בס"ד דגם במחובר הכא לא מהני חיבור לפי שבעשוי לנוי הוי דבר בפנ"ע וכל מאי דמהני מחובר הוא כדפירש"י התם שהוא כעין יד שהוא צריך לו והכא כשא"צ לו לא מהני ל"י חיבורו מידי, והא דמהני חיבור היינו כשנדהה אחד ממש ולא שני דברים המחוברים זל"ז, ושופרות המשמיעות את הקול, והגם דהא כבר למדנו

המשך בעמ' ג'

איתא ביבמות דף יז. עובד כוכבים שקידש בזמן הזה אין חוששים לקידושיו שמא מעשרת השבטים הוא, שלא זז משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים. שנאמר בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. וכתב הקרן אורה שם, מלישנא דקרא דמייית כי בנים זרים ילדו משמע דלכל מילי כעובד כוכבים שוינהו, ועל פי הנביאים ורוח הקודש נעשה זאת עכ"ל. [וצ"ל שאינם בכלל הכתוב ישעי' כ"ז י"ג האובדים והנחחים]. ועיי' לשון הרמ"א בתשו' סוף סי' סב גזר הכתוב עליהם כו' ויעו"ש הענין'.

ומה שמצאנו בל' ריטב"א (דפו"ח) שם עשו כגויים והפקיעו קידושיהן, וכן ברשב"א דף כ"ב א' ד"ה מתני' שעשאו כגויים גמורין מתחילתן והפקיעו קידושיהן, אין כאן ענין מחודש דהפקעת קידושין, וענין אפקעניהו דבעלמא ודאי לא שייך בזה. אלא הכוונה לעשייתם להיות גויים גמורים וממילא הופקעו קידושיהם מלחול. וכיון שהענין הנידון הוא הפקעת הקידושין, הדרך היא לייחס לתוצאה המתבקשת [הפקעת הקידושין מלחול] גם העשי' המתייחסת לסיבתה של התוצאה אף שתוצאותיה כלליים.

ולשון הרשב"א 'שעשאו כגויים גמורין מתחילתן' היינו גזירות גמורה מתחילת יצירתן וכמאמר הכתוב בנים זרים ילדו [וצ"ע בתשו' רמ"א הנ"ל] א"כ לפי"ז רק בנוגדים בטמיעה במצב זה מהני ולא להנך שהיו יהודים מתחילתן וצ"ע בקרן אורה שם².

והנה מצאנו כה"ג לענין כותים בזה"ז דאמרי' בהו חולין דף ו' א' לא זז משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים והתם ליכא קרא. ולכאור' רק לחומרא שוינהו כגויים והוא דין דרבנן, ובכל מה שנוגע לקולא הוו כיהודים שנשתמדו. מיהו יתכן שכל זה לענין דאורייתא אבל לענין גדרם מדרבנן הוו כגויים גמורים גם לקולא, ויש בזה נ"מ לדינא. אמנם הנה בש"ך יו"ד סי' קנ"ט סק"ה כתב דמותר ללוות מכותים ברבית דהוו כגויים גמורים וכבר תמה החו"ד שם כיון דמדאורייתא

1 וכתב שם שדוקא בעשרת השבטים דבגידתן טפי מאחרני אין חוששין לקידושין ולא במזמרים בזמן הזה.

2 וז"ל אפשר דכל שנשמע בימים הקדמונים בין עובדי כוכבים היה דינו לגמרי כעובד כוכבים, ויש לקיים בזה דברי מהרש"ל ז"ל שכתב (יבמות ט"ז ע"ב) בתוס' ד"ה אמוראי' ניהו דכל שנהג מעצמו כעובד כוכבים לא היה לו דין ישראל, ומהרש"א ז"ל הקשה עליו דהא ישראל מומר הוה. ולפי הנ"ל י"ל דכל שנשמע בין העובדי כוכבים הרי היה בכלל תקנה זו להעשות כעובדי כוכבים גמור. וגם הרמ"א דן בישראל שנשמע בין האומות אם יחשב כנכרי או רק

דברי חכמים

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדין טומאה ישנה

בכלים פ"ד מ"ז תנן, כלי מתכות מטמאין ומטהרין שבורין, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר, אינן מטהרין אלא שלמין. כיצד, היהיה עליהן, נשברו בו ביום, התיכן, וחזר והיהיה עליהן שניה בו ביום, הרי אלו טהורין, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר, אין היהיה פחות משלישי ושביעי.

המשך בעמ' ג'

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

פרק י"ד

משנה ה'

סנדלי בהמה של מתכות טמאין, של שעם טהורים.

בשבת (דף ג"ט ע"א) פריך הגמ' סנדל של מתכת למאי חזי, [ופרש"י אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה*, אמר רב ראוי לשנות בו מים במלחמה, ור' חנינא אמר ראוי

המשך בעמ' ד'

המשך מעמ' א'

דמושיע קול בכלי מתכות טמא כתב תוי"ט בשם מהר"ם דהכא הוא עשוי לנוי בעלמא וקמ"ל דאע"ג דהוא גם משמיע קול אינו כלי מחמת זה כשאינו עשוי לכך, והאבר שבצד צוארי בהמה נמי לפי שהוא נוי לבהמה וגרע מלחיים של עקרב דהווי חיבור, הסובב של גלגל מבואר במהר"ם דקמ"ל דבטל לגלגל והיינו דהוא עשוי רק לשמירה שלא ישבר בסלעים, הטסין והציפויין ושאר כל המסמרות טהורין, והיינו שעשויין לנוי וגם בזה קמ"ל כנ"ל דאינו נחשב חיבור מהטעם הנ"ל.

סנדלי בהמה של מתכת טמאין ושל שעם טהורין, אמרי' בשבת דנ"ט א' דמטמא דטמא הוא או משום שמניחו ברגליו כשהוא בורח או משום דראוי לסוך בו שמן או דראוי לשתות בו מים, וטעם הפלוגתא הוא אי בעי עושה מעין מלאכתו, ואמנם למה של שעם טהור מבואר בתו' שם דשל עץ אינו ראוי לכל הנהו דברים לפי שדרך הבהמה לקלקלו, אבל בשם רשב"ם כתבו דגרסי' סנדלי בהמה ושל מתכת והיינו דגם של עץ טמא, וא"כ למה של שעם טהור, וצ"ל דס"ל להרשב"ם דשעם אינו דבר המקב"ט וכדדנו בזה תוס' בשבת דס"ו א' והגם דכתבו התם דמדרבנן טמא הכא דעיקרו לבהמה לא גזרו, אמנם הרמב"ם כתב הטעם לפי שאינו מכלל כלי הקבלה, וביאור דבריו נראה בס"ד דבאמות שעם עץ היא וכדכ' בפ"א מכלים דכל הגדל מן הארץ הריהו בכלל כלי עץ, ורק דסנדל דבהמה אינו חשוב כלי קיבול דאינו עשוי ליטלטל במה שבתוכו, דהסנדל דבוק לרגליה ואינו דבר נפרד שהוא מטלטלה וגם דאדרבה הבהמה נושאת אותו ולא הוא את הבהמה, וממילא הגם דמשתמשין בו גם לשתות ולסוך מ"מ מאחר דעיקר עשייתו ה' לצורך בהמה אינו נחשב כלי.

הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופינו והסכין משישחיצונה, וביאר בא"ר דסייף מכה בכח וכל עיקרו דסייף הוא כח גברא אהכי סגי לי' בשיוף אבל סכין בעי חוד ואהכי בעי השחזה, ובב"מ דפ"ד א' אמרי' מאימתי גמר מלאכתו ר"א משיצרפם בכבשן ור"א משיצחצחם במים והק' תו' בשם ר"ת דמתני' דילן דלא כמאן ות' דמתני' דילן בהעלו חלודה ובא לתקן אבל מתחלתו גמ"מ הוא כהיה דר"י ור"ל, וכ"כ הרע"ב, אבל בדעת הרמב"ם מוכח דאינו כן דבפ"א הלי"ז כתב דין הסייף והסכין בהעלו חלודה וכתב שיעורא דשיוף והשחזה ואילו בפ"ח הל"ב כתב דינא דשיוף והשחזה לגבי תחלתו דרק זה הוי גמ"מ, וא"כ קשה דר"י ור"ל דלא כמתני', אמנם הנראה בס"ד דס"ל להר"מ בהקדם הא דא"ל ר"י לר"ל ליסטאה בליסטיות' ידע, והוא צ"ב, אכן נראה בס"ד דהפלוגתא התם היא לדעת ר"ע דס"ל דהיכן דנשאר רק מעשה הדיוט תו לא חשיב גולמי כלי מתכות כדלעיל בריש פירקין, ונחלקו מהו מעשה האומן בסייף ובסכין, ואהא אר"ל דצחצוח במים הוא מעשה אומן, וא"ל ר"י אטו רק אתה לפי שהיית ליסטאים יודע אתה לצחצח ואהכי סבירא לך דהוא מעשה אומן, לא היא, אלא כו"ע ידעי זה ואינו מעשה אומן, ונמצא דלדין דלא קיי"ל כר"ע לית' לכולי' שמעתתא דהתם.

משנה ו.

כיסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר"י מטהר וחכמים מטמאין, מראה שנשברה אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה, והנה טעם פלוגתת ר"י וחכמים מבואר במהר"ם דנחלקו אי נתבטל הכיסוי לגבי מראה, ולשון הר"ש דנחלקו אי מראה משויא לי' מנא, ובטעם הפלוגתא יראה בס"ד דבאמות מראה לכשעצמה אינה סיבה כלל לקבלת טומאה דאין זה כלי מעשה כלל, ורק דמאחר דמשיר בה נימין כמבואר בגמ' לגבי שבת, נמצא דהוא דבר המשמש ואהכי הוי כלי, והשתא ז"פ דאם מראה לכשעצמה היתה סיבה לקבלת טומאה אזי כאשר נשתנה צורתה להיותה גם מראה ממילא נעשתה לכלי, אבל מאחר דבעצמותו מראה אינו סיבה לקבלת טומאה ורק דנחשב גם כלי מעשה כיון שמשתמשין בו ממילא גם להשרת נימין, נמצא דהוא בעצמותו אינו כלי וממילא מצד עצם צורתו ומהותו לא אישתני ב'י מידי וממילא נשאר בו לר"י שמו הראשון שהוא הכיסוי שבו ואינו כלי, משנה ז'.

כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין שבורין דברי ר"א רי"א אין מיטהרין אלא שלימין, כיצד הוה עליהן נשברו בו ביום והתיכן וחזר והוה עליהן שניה בו ביום הרי אלו טהורין דברי ר"א רי"א אין הזיי פחותה מג' זי, הנה הר"ש והראב"ד מפרשי דלר"א שבירתו עולה לו במקום ימים, ולא ביארו איככה יעלה, ובחזו"א כתב דכאשר נשבר ונתחדש הנה הוא רחוק מרחק נצחי מהכלי הראשון, אבל צ"ע לשני הראב"ד גופי' בפ"א דפרה דצריך מרחק מצומצם של ד' ימים בין זל"ז, ואם יזה בג' וחי' לא עשה כלום, (ועי' רש"י קידושין דס"ב א'), א"כ מה שייך לומר דשבירה הוי כמרחק של ד' ימים, ועוד דלשון המשנה צ"ב דברישא קאמר דר"א דאין מיטהרין אלא שלימין, ולבתר הכי קאמר דאין הזיי פחותה מגו"ז, ולכאוי הרכיב כאן שני טעמים שונים, והרמב"ם מפרש דגם אם המתין גו"ז ס"ל לר"י דאין מצטרף ההזאה שמקודם שבירה עם ההזאה שלאחריה, ונמצא שנחלקו בשני דברים, חדא דלר"א מצטרף שני ההזאות שלפני השבירה עם שלאחר השבירה וע"ז לטהר, ותו דלר"א אפשר להוות בו ביום ב"פ ולר"י לא, וצ"ב למה אין מצטרף ומאחר דמדרבנן איכא דין טומאה ישנה א"כ הא טמא הוא ולא הועילה לו שבירתו מאומה, וא"כ למה לא יצטרף, והגר"א לא גרס במתני' כיצד, ומפרש דברישא פלוגתא אחרית היא דלר"א מאחר דגזרו על טו"ש ממילא גם אם נטמא בעודו שבור וחזרו ותיקונוהו נטמא למפרע וה"ה אם הזו עליו כשהוא שבור וחזרו ותיקונוהו עלתה לו הזאה למפרע, ולר"י אינו כן ולא נטמא למפרע ולא עלתה לו הזאה למפרע, ולא ביאר למפרע זה מה הוא, ואיככה יהא למפרע.

ואמנם הנראה בס"ד מבואר בזה, דשורש הפלוגתא דר"א ור"י, דמאחר דגזירת טו"ש ענינה הוא דמדרבנן אינו נידון כאן כפנים חדשות, וכדנתבאר בס"ד במקומו, בזה יל"פ בתרי אנפי, או דדנו אותו כמי שאינו פנים חדשות ויש כאן את הכלי דמעיקרא או שאמרו שאע"פ שהוא פנים חדשות ישאר בטומאתו, והשתא בהא פליגי דר"א ס"ל דהגזירה היא שלא ייחשב כפנים חדשות וממילא כשחזר ונתקן היינו נמצא שיש כאן את הכלי הישן שהי' מעיקרא בטרם נשבר וממילא גם מי שנגע בו באמצע ה' טמא וגם נטהר באמצע בהזאה כיון דלאחר התיקון איגלאי מילתא מלמפרע של"ה כאן שינוי בכלי כלל, ואהכי מצטרף נמי ההזאה שמקודם עם ההזאה שעכשיו כיון דהוא כלי אחד, אבל ר"י ס"ל דבאמת הוא כן פנ"ח רק דתיקנו דאעפ"כ יחזור לטומאתו ממילא מי שנגע בו בעודו שבור לא נטמא וגם לא הועילה לו ההזאה דאז, והשתא נחלקו גם לענין ג' זי' דלר"י דגזרו שיהא טמא גם אם הוא פנים חדשות בעי ארבע ימים בין הזאה ראשונה לשניה, אבל לר"א דגזרו שייחשב שיש כאן את הכלי הישן ועד שלא נתקן ה' טהור ורק אח"כ נעשה מלמפרע אותו כלי נמצא דע"פ באמצע ה' מצב של טהרה רק דחזר ונטמא למפרע, וזה לעולם לא גרע מאילו עברו עליו ד' ימים באמצע כיון שהי' נידון ממש כטהור בזמן זה.

משנה ח'

מפתח של ארכובה וכו', נראה בס"ד דהנידון במשנתנו הוא בהא, דארכובה זו שימושה הוא לפתיחת הדלת וזה מבפנים ומבחוץ, והוא שימוש אחד בתרי אנפי, ובה דייני' אי נימא דאינו נחשב שבירה ועדיין הוא נחשב מעין מלאכתו לפי שהוא עדיין משמש לפתיחה או דאדרבה כיון ששימוש הוא לפתיחה ובהו עצמו מקצתו שבור שאינו פותח כדמעיקרא הוי שבירה, אכן בחפין ונקבין דכמין גאם דשם הוא שני סוגי שימושים דהחפין משמשים למנועול שצריך שיניים והנקבים משמשים למנועול שצריך נקבים ממילא בזה אמרי' דאע"פ ששימוש אחד נשבר מ"מ השימוש השני עודנו קיים לגמרי, ובמסנת דשם חלקו העליון משמש לסינון גם וחציו התחתון משמש לסינון דק בזה לא אמרי' דסו"ס שימוש העליון קיים משום דכשצריך לסנן אזי כשחצי מהסינון אינו קיים שוב אינו נידון כמסנן כלל, ואפרסם של מתכות טמאה דהגם דשימוש הוא אחד עם הריחיים אינו כמסנת אלא הוא נחשב שימוש בפנ"ע והיינו מש"כ הרמב"ם דקמ"ל דנחשב שם בפנ"ע.

המשך מעמ' א'

ועיין בפירושי הר"ש והרע"ב, וכן נקט הראב"ד בפ"ב מכלים ה"ג, דאליבא דרבי אליעזר השבירה מפסקת בין הזאה להזאה, כמו הפסק הימים שבין הזאת שלישית להזאת שביעי, ועל כן אם היה עליהן ביום השלישי, ונשברו בו ביום, והתיכן, וחזר והיה עליהן הזאה שניה בו ביום, הרי אלו טהורין. ורבי יהושע דפליג אדריבא אליעזר לא סבירא ליה הך חידושא דהשבירה מפסקת, ועל כן לדידיה אינו מזה עליהן הזאה שניה אלא בשביעי.

אולם הרמב"ם בפירוש המשניות כאן כתב, וזה לשונו – ומה שאמר רבי יהושע אין הזאה פחות משלישי ושביעי, כוונתו בזה, שלאחר שהתיכן, יזה על אותו הדבר המותך שלישית ושביעי, ואז יהיה טהור אותו הדבר, אבל לא שתצטרף ההזאה שהיה בעודו כלי, להזאה שהיה אחר שבירתו, ואפילו היתה ההזאה השניה בשביעי, אלא הוא זקוק להזאה שלישית ושביעי על הכלי, או הזאה שלישית ושביעי על הדבר שהותך ממנו, עכ"ל. והיינו, דאליבא דרבי יהושע, ההזאה הראשונה שהיה על הכלי קודם שנשבר אינה עולה לו כלל, ולכן צריך לחזור ולהזות עליו שתי הזאות אחר שהותך.

והנה אאמו"ר הגאון זצ"ל חקר בגדר הך דינא דכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה, אי היינו דאחר שחזר ועשה מהן כלים נתבטלה טהרת השבירה, וחוזרין הכלים להיות טמאים בטומאתן הראשונה, או דכיון שנשברו פרחו מיניהו טומאתן הראשונה, אלא דכשחזר ועשה מהן כלים, גזרו עליהן רבנן דין טומאה חדשה.

והנה לפי שיטת הראשונים הנ"ל דבין לרבי אליעזר ובין לרבי יהושע מצטרפת ההזאה הראשונה שהיה על הכלי קודם שנשבר לטהרו, לכאורה מוכח דהכלי חוזר לטומאתו הקודמת, דאי הויה לה טומאה חדשה, היכי מהניא ההזאה שהיה על הכלי קודם שנשבר לטהרו מהטומאה החדשה שחלה עליו אחר שהותך.

אמנם לשיטת הרמב"ם דאליבא דרבי יהושע ההזאה הראשונה שהיה על הכלי קודם שנשבר אינה עולה לו, וצריך לחזור ולהזות עליו שתי הזאות אחר שהותך, יתכן לומר דבהא גופא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע, דרבי אליעזר סבירא ליה דהכלי חוזר לטומאתו הקודמת, ועל כן שפיר מצטרפת ההזאה הראשונה שהיה על הכלי קודם שנשבר עם ההזאה השניה שהיה עליו אחר שהותך, שהרי שתי ההזאות באים לטהר את הכלי מאותה הטומאה שחלה בו קודם שנשבר, אולם רבי יהושע סבירא ליה דאחר שהותך הכלי חלה בו טומאה חדשה, ועל כן לא מהניא ההזאה שהיה על הכלי קודם שנשבר לטהרו מהטומאה החדשה שחלה עליו אחר שהותך.

בראש השנה דף י"ט ע"א תניא, כלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר, אמר רבן שמעון בן גמליאל, יהודה בן שמעון מטמא משום רבי מאיר, וחכמים מטהרין. ופירש רש"י שם, דיהודה בן שמעון מטמא היינו לומר שחזרו לטומאתן הישנה, ואף על פי שאין כלי זכוכית חוזרין לטומאתן ישנה, הני נמי הואיל והאבר מעמידן ככלי מתכות דמו, דהכל הולך אחר המעמיד. והקשו התוס' שם, דהא טומאה קדמה לאבר, ומה מועיל הטפת אבר לבסוף.

וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהתוס' נקטו, דגדר הדין דכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה הוא, דנתבטלה טהרת השבירה, וחוזרין הכלים להיות טמאים בטומאתן הראשונה, וזהו שהקשו דבכלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר לא שייך כלל דין טומאה ישנה, דהא בשעה שנטמאו הוו להו כלי זכוכית, ובטומאת כלי זכוכית ליכא דין חזרה לטומאה ישנה. אולם רש"י נקט, דכלי מתכות שנטמאו ונשברו וחזר ועשה מהן כלים, גזרו עליהן רבנן דין טומאה חדשה, ואם כן בכלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר נמי, כיון דעכשיו מיהא 'כלי מתכות' נינהו, שפיר נוהג בהן הדין דכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה, דהא לדידיה אין הפירוש דחזרו לטומאתן הישנה שהטומאה הישנה חוזרת וניעורת, אלא דהכלים חוזרין להיות טמאים כטומאתן הראשונה, וזה שייך גם בכלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר.

והנה ב'אליהו רבה' כאן כתב, דלא גרסינן במתניתין 'כיצד', משום דרישא דמתניתין פלוגתא באנפי נפשה היא, דפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע אם כלי המתכות קטמאין ומיטהרין בעודן שבורים, והיינו דרבי אליעזר סבירא ליה דנשאר על שבירי הכלים דין טומאה לענין שאם יחזור ויעשה מהן כלים תחזור טומאתן הישנה, ועל כן חשיב שגם בעודן שבורין איכא עלייהו מקצת טומאה, ונפקא מינה שאם חזר ועשה מהן כלים נטמאו למפרע האדם והכלים שנגעו בהן בשעה שהיו שבורין, וגם נפקא מינה שאם היה עליהן בעודן שבורין מהניא אותה ההזאה לטהרו, ורבי יהושע סבירא ליה דלא נשאר על שבירי הכלים שום דין טומאה, ועל כן בעודן שבורין אינם קטמאין ואינם מיטהרין.

ולפי דברי הגר"א אלו יש לומר, דגדר הדין דחוזרין לטומאתן הישנה, על כל פנים אליבא דרבי אליעזר, היינו דחשיב שלא פקעה טומאתן הראשונה כלל.

ולפי זה מובנת יותר טענת התוס' בראש השנה שם דבכלי זכוכית שניקבו והטיף

לתוכן אבר לא שייך דין טומאה ישנה, דהא כיון דבשעה שנשברו הוו להו כלי זכוכית, ולא נהג בהם אז דינא דכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה, הרי משנשברו פרחו טומאתן לגמרי, ואם כן אף דלאחר שהטיף בהן אבר הוו להו כלי מתכות, מכל מקום לא שייך שיהא נוהג בהם דינא דכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה, שהרי כבר פקעה טומאתן הראשונה בשעה שנשברו, ע"כ מדברי אאמו"ר הגאון זצ"ל. ועיין בגליון פרשת תצוה מה שנתבאר שם בדברי הרבנו חננאל בשבת דף ט"ז ע"ב על פי דברי הא"ר הנ"ל.

אלא דלפי דברי הגר"א צ"ע טובא במאי דקאמר רבי אליעזר במתניתין, דהשבירה מפסקת בין הזאה להזאה, כמו הפסק הימים שבין הזאת שלישית להזאת שביעי, ולכן בהתיכן וחזר והיה עליהן שניה בו ביום, הרי הן טהורין, דהא כיון דסבירא ליה לרבי אליעזר שגם בעוד הכלים שבורין איכא עלייהו מקצת טומאה, ואם חזר ועשה מהן כלים נטמאו למפרע האדם והכלים שנגעו בהן בשעה שהיו שבורין, ואם היה עליהן בעודן שבורין מהניא אותה ההזאה לטהרו, הרי נמצא דגם בעוד הכלי שבור חשיב כאילו הוא שלם וטומאתו עליו, ואם כן מה שייך לומר דהשבירה מפסקת בין הזאה להזאה.

בדין האפרסכ של מתכות

בכלים פי"ד מ"ח תנן, והאפרסכ של מתכות, טמא. ועיין בפירושי הרמב"ם והרא"ש, דה'אפרסכ' הוא כלי הריחיים, והוא רחב מלמעלה, וצר מלמטה, ומטילים את החיטים מלמעלה, וקצהו הצר על עין הריחיים, ודרכו יורדות החיטים בעת הטחינה, ע"ש. והקשה אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהא כיון דה'אפרסכ' משמש את הריחיים, שהם של אבן, הא הוי ליה מתכת המשמשת את האבן, והדין נותן שיהא טהור, דומיא דמתכת המשמשת את העץ, דתנינן לעיל פי"ג מ"ו שהיא טהורה. ותירץ, דכיון דיש לה'אפרסכ' שם בפני עצמו, לא מהני שימושיו את הריחיים לטהרו. וכן כתב בתפארת ישראל' כאן.

והנה לעיל פי"ג מ"ו צידדנו לומר, דרק בפשוטי כלי עץ, שהן מין המקבל טומאה, ורק דלענין צורת הכלי דכלי עץ בעינן שיהיה להן 'בית קיבול', שייך לומר דאהני להו שימושן את המתכת לשוויי להו דין 'כלי מתכות', והוו להו כ'פשוטי כלי מתכות' שהן מקבלין טומאה, אבל בדבר הגדל בים, שהוא 'מין' שאינו מקבל טומאה, וטהרתו אינה מצד השם 'כלי ידידה', לא מהני מה דמשמש את המתכת לשוויי ביה דין קבלת טומאה, שהרי אפילו אם יחול בו דין 'כלי מתכות', מכל מקום לאו בר קבולי טומאה הוא, כיון דסוף סוף גדל הוא בים, ואיכא ביה דינא ד'כל שבים טהור'.

ועל דרך זה נראה לומר גם להיפך, שאם יהיה כלי מתכות משמש דבר הגדל בים, שפיר יקבל טומאה, ולא יהני ליה שימושיו את הדבר הגדל בים לשוויי ליה דין טהרה דים, כיון דטהרת הדבר הגדל בים אינה מצד השם 'כלי ידידה', אלא משום שהוא 'מין' שאינו מקבל טומאה, וזה שייך רק בדבר הגדל בים עצמו, אבל בכלי מתכות שמשמש אותה, לא שייך דין טהרה זו, שהרי סוף סוף גדל הוא ביבשה, והוה ליה מין המקבל טומאה.

הכלל, דדינא דעץ המשמש את המתכת טמא, ומתכת המשמשת את העץ טהורה, מהני רק ליתן למשמש את 'תורת הכלי' שהוא משמש לו, דבעץ המשמש את המתכת אהני שימושיו את המתכת לשוויי ליה דין 'כלי מתכות' שאפילו פשוטיהן מקבלין טומאה, ובמתכת המשמשת את העץ אהני שימושה את העץ לשוויי לה דין 'כלי עץ' שפשוטיהן אינן מקבלין טומאה, אבל לא מהני שימוש האחד את חבירו לשוויי ליה מין המקבל טומאה או מין שאינו מקבל טומאה, ועל כן בדבר הגדל בים המשמש את המתכת, לא מהני שימושיו את המתכת לשוויי מין המקבל טומאה, ובמתכת המשמשת את הדבר הגדל בים, לא מהני שימושה את הדבר הגדל בים לשוויי מין שאינו מקבל טומאה.

ואשר לפי זה יתכן לחדש, דבמתכת המשמשת את האבן נמי לא מהני שימושה את האבן לשוויי לה דין טהרה ד'כלי אבנים', דהנה דין הטהרה ד'כלי אבנים' אינו מצד השם 'כלי ידידה', אלא דהוא 'מין' שאינו מקבל טומאה, וזה שייך רק באבן עצמו, אבל בכלי מתכות שמשמש אותה, לא שייך דין טהרה זו, שהרי סוף סוף מתכת הוא, והוה ליה מין המקבל טומאה.

בדין יתדות אהלים

בכלים פי"ד מ"ג תנן, יתדות אהלים ויתידות המשוחות, טמאות. ופירש הר"ש, וזה לשונו – 'יתדות אהלים', נועצים יתידות של ברזל בארץ, ומותחין את האוהל, וקושרין מיתריו ביתידות, ואין זה תשמישן עם הקרקע, שהרי תשמישן לדבר המיטלטל, עכ"ל.

והנה בשבת דף כ"ז ע"ב תנן, כל היוצא מן העץ, אינו מטמא טומאת אהלים, אלא פשתן. ובגמ' אמר רבי אלעזר, גמר 'אהל' 'אהל' ממשכן, כתיב הכא 'זאת התורה אדם

המשך מעמ' א'

לסוך בו שמן במלחמה, ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו על רגליו ורץ על הקוצים ועל הברקנים, וטעם זה הובא ברע"ב. ועי"ש בגמ' דר' יוחנן לטעמיה דצ"ל משמש מעין מלאכה ראשונה, (והיינו מעין מלאכה של הסנדל), ויעו"י שם בתוס' (ד"ה בשעה) שהק' דלריו"ח אמאי אין טמא מדרס, ויעו"י ש' בהג' ראמ"ה וצ"ל שתירץ היטב דלגבי מדרס בעי שיהא מיוחד לזה, וכאן ל"ה מיוחד לזה, ורק דסגי במעין מלאכה לקב"ט מתורת כלי קיבול.

ובתוס' שם כתבו דהא דשל עץ טהור דאינו ראוי לכל הגי דברים דמפרש בגמ', משום דדרך הבהמה לקלקלו, ומשמע דס"ל דל"ד של שעם טהור וה"ה של עץ נמי טהור, [ובחידושי הגר"א כ' דשל שעם אינו ראוי לכל הגי דמפרש בגמ' בשל מתכת, ומשמע קצת דדוקא של שעם אינו ראוי אבל של עץ שפיר ראוי]. עוד כתבו התוס' שם: ורבינו שמואל גרים של בהמה ושל מתכת ואיירי בסנדל של סיידין, ומשמע כוונתם דלפ"ד הרשב"ם סנדל של בהמה טמא בכל גווני כיון דעשוי לקבל, אלא דסנדל של סיידין טמא דוקא של מתכת, ובחזו"א (סימן י"ט ססק") נתקשה בדבריהם דמשמע דסנדל של סיידין איירי דוקא בשל מתכת, וצ"ע דהרי הטעם דטמא הוא משום דעביד להילוך הסייד, ואמאי לא יטמא בשל עץ. אך ברור הוא דהרשב"ם אויל לשיטתו במה שהביאו הרשב"א והריטב"א בדף ס"ו ע"א בשמו דסנדל של מתכת איירי בכלי אומנות של סיידין והוא מברזל ולעיתותי ערב מניח רגלו בתוכו ומוליכו עד ביתו, ולפ"ז הא דשל עץ טהור היינו משום דלא הוי לשימוש הסייד, [וממילא אין עומד למדרס להוליכו עד ביתו כיון דאין משמש בו], ולכן דוקא בשל מתכת טמא, (ולפ"ד נמי ל"ד של שעם טהור, וה"ה בשל עץ).

וברמב"ם (פ"ב מכלים ה"ז): סנדל של בהמה של מתכת טמא, ושל שעם טהור שאין זה חשיב מכלי הקבלה, עכ"ל, (והובא בתניו"ט), וצ"ע כוונתו דהא מאחר דראוי לקבל בו מים או שמן או רגליו, אמאי לא חשיב מכלי הקבלה, ועיין בחזו"א (סימן י"ט סק") שעמד דמשמע ברמב"ם דבשל עץ טמא דחשיב כב"ק, וא"כ מ"ש של שעם דהרי כל היוצא מן העץ הוי כעץ וכש"כ הרמב"ם פ"א מכלים ה"ג, [וכתב דאם נימא דטומאת שעם הוי רק מדרבנן ניהא די"ל דרבנן ל"כ כג, אמנם צ"ע דזו היא שיטת התוס' בשבת (דף ס"ו ע"א ודף פ"ד ע"א) דכל הגי הוי כלי עץ רק מדרבנן, אבל הרמב"ם הא ס"ל בפ"א מכלים ה"ג דכל הגי חשיבי כלי עץ מה"ת].

ולכא'ו היה נראה בדעת הרמב"ם, דהנה בהל' א' שם כתב דהעושה כלי קיבול מ"מ ה"ז מקבל טומאה וכו', כיצד העושה כים מן העור המצה שלא נתעבד כלל, או מן הנייר, אע"פ שהנייר אינו מק"ט וכו', הרי אלו מקבלין טומאה, וצ"ע דהרי נייר חשיב עשוי מן העץ, וא"כ אמאי כתב הרמב"ם שהנייר אינו מק"ט (ועיין חזו"א שם מש"כ בזה), ולכא'ו מוכח בדברי הרמב"ם דנייר וכיו"ב ל"ד לשאר כלי עץ, דכל כלי עץ, גם כשהוא פשוט אית ליה חשיבות כלי, אלא דנאמר בו דין דבעי דומיא דשק דצריך שיהא לו ב"ק, אבל שם כלי אית ליה גם בפשוטין, ומשא"כ נייר ושעם וכיו"ב כל החשיבות כלי שלהם הוי רק כשיש להם ב"ק, וחשיבי כלי קיבול, ובלא"ה ל"ל כלל חשיבות כלי, [ועיין להלן פרק י"ז משנה ט"ו מה שיתבאר עוד בזה], וזהו כוונתו במש"כ דנייר חשיב כלי רק כשהוא עשוי לקבלה, וזהו שכתב הרמב"ם כאן דבשל שעם טהור שאינו מכלי הקבלה, והיינו דאע"ג דעשוי לקבל מים או שמן או להלך בו במלחמה, ל"ה מה"ט כלי שעשוי לכך ולא חל עי"ז שם כלי קבלה, ורק לענין ב"ק, דפשוט נמי אית ליה שם כלי, ורק יש תנאי דצריך שיהא ב"ק, חשיב עי"ז דאית ליה ב"ק, אבל בשל שעם דצריך להיות מכלי הקבלה, לא חשיב עי"ז מכלי קבלה, כן נראה לכא'ו בביאור דברי הרמב"ם [וכן משמע מהא דכתב הרמב"ם הך דינא בפ"ב מכלים לאחר הדין דהעושה כלי קיבול מ"מ טמא. אלא דצ"ע דאם נימא כן, וגם סנדל של עץ טמא, אמאי תנן לה הכא בהדי כלי מתכות, וצ"ע].

משנה ו'

הערה בענין "מראה"

מראה שנשברה, אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה.

וברמב"ם (פ"א מכלים ה"ג) כתב דאף בנשטשה טהורה, והמקור לכך הוא בתוספתא. ועיין במשנה אחרונה שכתב דרוב הפנים דתנן הכא תליא בפניו של הבעלים ובדידיה משערין רוב פנים, [והעירו לדון במראה שעשאה לראות מקום הנחת תפילין, די"ל דבזה א"צ שיעור רוב הפנים ובשיעור הצריך לו סגי. ואין לומר דחשיב תשמיש כלים (התפילין) דז"א דודאי חשיב תשמיש לאדם ופשוט. (א"ה. ושמו י"ל דבמשמש לזה בלבד לא חשיב לאשוויי כלי מעשה)].

ויל"ע דהנה בגמ' שבת (ס"ד ע"ב) איתא מנין למשמיע קול בכלי מתכות שטמא, ועיין חידושי רבינו חיים הלוי (פ"י מכלים) שכתב דהפסוק בא להשמיענו דחשיב כלי מעשה, ולכן בעי נמי קרא בפנ"ע לאשמועינן דתכשיט טמא וחשיב כלי מעשה, וא"כ צ"ע מנלן דמראה חשיב כלי מעשה, ואפשר דהוי בכלל תכשיטים, וצ"ע. ולכא'ו מסתבר דהעושה קונם על חברו אסור להסתכל במראה שלו, דחשיב שימוש בכלי, (וכן יל"ד אם חשיב גול וצל"ע), ולפ"ז יתכן דחשיב כלי מעשה.

משנה ז'

בענין טומאה ישנה

כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין שבורין דברי ר"א, ר' יהושע אומר אין מטהרין אלא שלימים.

א. שיטת הר"ש הרא"ש והרע"ב דר"א כוונתו דע"י השבירה נוסף בכלי טהרה לענין דא"צ להמתין בין הזאה להזאה, (ומה שאמר מיטמאין, ביאר המשנ"א דהכוונה דכלי מתכות המיטמאין נטהרין ע"י שבירתן), ור' יהושע פליג וס"ל דאין תוספת טהרה ע"י השבירה אלא דין טהרתן הוא כמו בהיו שלימים דצריך ג' זו', וכ"ד הראב"ד בהשגות (פ"ג מכלים הלכה ג). ויעו"י בתוספתא, הובא בר"ש, דאם נשבר ביום א' ותיקנו, מזה עליו בו ביום דחשיב כיום הג' [ישנה ברביעי מאותו יום], ור' נתן אומר דגם בחזר אחר השבירה הראשונה וההזאה, ושברו ותיקנו, מזה גם ההזאה השנית בו ביום.

והנה בסברת ר"א כתב הרע"ב דס"ל דעיקר הגזירה היתה כדי שלא תשתכח תורת מי חטאת, ולכן העיקר שיהיו ב' הזאות, ורק בעי' שיהא ביניהן הפסק דשבירה, וכ"ה טעם זה בפ"י הר"ש מכת"י. ובחזו"א (סימן י"ט ס"ק י"ג) כתב בסברת ר"א דכיון דהוא עתה כלי חדש, ויש לו המרחק מהטומאה מרחק נצחי שהרי לא נטמא כלל, וכן בהזאת ז' יש לו המרחק מהזאת הג', כיון דלא הוזה עליו כלל, עכ"ד, [ויל"ע לשיטת רש"י בקידושין (דף ס"ב ע"א) דבעי דוקא גו"ז ולא מהני ג' ז', דא"כ י"ל דהגם דחשיב דיש כאן מרחק מהזאת הג' אבל מ"מ איך הוי הזאת ז', ויל"ע], וצ"ל דאע"ג דבטומאת מת איכא דין דטומאת שבעה גם בלאו דין ההזאות דגו"ז, וכדמוכח משיטת הבעה"מ פ"ד דחולין דבחרב ה"ה כחלל טמא שבעה ואי"צ הזאת גו"ז, וכ"ד הרמב"ן בר"פ חוקת, מ"מ י"ל דע"י השבירה חשיב כנטמא ז' ימים, וצ"ת. [אמנם בדברי הרמב"ם לכא'ו מוכח דליכא דין טומאת ז', אלא דין הזאה גו"ז וממילא הוי טו"ז, ומוכח כן מדבריו פ"א מט"מ ה"ב דבארץ העמים דגזרו משום אוריה הוי רק טומאת ערב, והנה בגמ' בנוזר לא הוזכר אלא דליכא הזאה, והרמב"ם הוסיף דליכא טו"ז, וע"כ דכל הדין טו"ז, הוי רק משום דין הזאה דגו"ז, ויש לדון בזה],

ב. ושיטת הרמב"ם (פרק י"ב מכלים ה"ג) דלר' יהושע צריך שיחזור ויזה ג' ז' אחר תיקונם ולא מצטרף מה דהזאה קודם השבירה, ופירש הרמב"ם דהא דתנן דלר"א מיטהרין שבורין היינו דמצטרף הטהרה אף שהן שבורין, ולר' יהושע צ"ל כל הטהרה כשהן שלימים.

והראב"ד תמה ע"ד הרמב"ם דמגליה לרמב"ם הך חידושא דאין מצטרף הזאה דקודם שבירה עם הזאה דאחר שבירה, דסברת ר' יהושע שאין השבירה עולה במקום ימים, אבל להחמיר יותר מזה (דלא מצטרף הזאה דקודם שבירה עם הזאה דאחר שבירה) מנלן, והמחמיר צריך להביא ראיה, ויעו"י בחזו"א (י"ט ס"ק י"ג) שכתב דאם נשבר הכלי לאחר הזאת גו"ז קודם הטבילה וחזר ותיקנו, צריך עוד הזאת גו"ז, וצ"ע טעמיה דהרמב"ם.

בגדר גזירת טומאה ישנה

ג. ולכא'ו י"ל דס"ל להרמב"ם דיסוד הדין דטומאה ישנה היא דאיכא טומאה מחודשת על כלי מתכות שנשבר וחזר ותיקנו, וא"כ ל"ש לצרף ההזאה הקודמת להזאה דהשתא, דסיבת הטומאה הוי לאחר התיקון ומה מהני הזאה שעשה לטומאה הקודמת.

ויעו"י ברש"י (ר"ה דף י"ט ע"א) דכלי זכוכית שניקב והתיכו באבר דס"ל לר"מ דאולי' בתר המעמיד, שפירש דאית להו טומאה ישנה הואיל דהמעמיד כלי מתכות, והתוס' חלקו ע"ד רש"י דכיון דהטומאה קדמה לאבר מה מועיל הטפת אבר לבסוף.

וביאר בזה בשיעורי רבינו הגר"מ וצ"ל (סוגיא די"ח דבר סימן י') דשיטת רש"י דטומאה ישנה הוי טומאה חדשה על שברי כלי שנטמא וחזר ותיקנו, ולכן אע"ג דהטומאה הראשונה היתה כשהיה כלי זכוכית, אפ"ה כיון דעכשיו הוא כלי מתכות, איכא ביה הגזירה דטומאה ישנה כיון דעכשיו הוא כלי מתכות, אבל התוס'

בענין טומאת עם הארץ ביום טוב וביום תשלומין דחג השבועות

בהא דאסור להתענות במוצאי חג השבועות

בש"ע ס' תצ"ד סעיף ג' מבואר אסור להתענות במוצאי חג השבועות, ומשמע מדברי השו"ע דהוי דין מיוחד דוקא במוצאי שבועות, ולא בשאר ימים טובים, וכ"כ במג"א ס' תכ"ט סק"ח דכן משמע בב"י שם, וכ' דדוקא בשבועות משום הוא יום טוב, ועיין במג"א (תצ"ד סק"ב) שכ' הטעם מפני כשחל עצרת בשבת היה יום טוב הקרבנות אחר השבת, וכוונת המג"א דלכן כבר גזרו בכל מוצאי חג השבועות, ובמל"מ פ"ו מכלי המקדש תמה דהא מבואר בחגיגה י"ח ע"א דכשחל יום טוב אחר שבת מותר בהספד מפני הצדוקין האומרים עצרת אחר השבת, ועיין פמ"ג א"א סק"ג מש"כ ליישב דעתה אין מצויין צדוקין בינינו, [וע"ע בבאור הגר"א ס' תצ"ד סק"ו שציין בתחילת דבריו לגמ' סוכה מ"ה ע"ב כל העושה איסור לחג, ולפ"ז הוי בכלל אסור חג, ובסו"ד ציין לדברי הגמ' חגיגה י"ח ע"א דביום טוב של יו"ט שחל אחר השבת אסור בהספד, ונראה דנקט דגם לב"ה איכא דין בכל יום טוב דאסור בהספד ותענית וצ"ת].

ובהגהות הגרעק"א על השו"ע [דפוס יהנסבורג ובמהדורת טלמן, פרידמן] הביא דברי הלבוש שכ' דכיון דקרנן ראיא וחגיגה היו מקריבין אחר יו"ט דאינו דוחה שבת ויו"ט, אבל בשאר החג היו מקריבין בחוה"מ עכ"ל, ותמה הגרעק"א ובמחכת"ה הוא נגד גמ' ערוכה דהלכה דעולת ראיא וחגיגה דוחה יו"ט, וכן תמה בפמ"ג (א"א סק"ג) שזה לר"ש וקיי"ל כב"ה.

ולכא"פ אפשר ליישב ונתעוררתי לזה מח"א ע"פ המבואר בסידור הגר"א בברכת יוצר בשם הגר"א דלע"ל יהא הלכה כב"ש, [וכ"כ ברוח חיים פ"ד דאבות משנה א' בתו"ד בהגה"ה, ובקוב"ש ח"ב בקונטרס דברי סופרים ס' ה' אות ט"ז כ' הטעם דהא ב"ש מחדדי טפי והאמת כדבריהם, אלא דבזה"ז אין אנו יכולים לירד לסוף דעתם ומש"ה אין הלכה כב"ש דאין לדיין אלא מה שענינו רואות, אבל לעת"ל שיקיים הכתוב ומלאה הארץ דעה יתברר שהאמת כב"ש וע"כ יהא הלכה כמותם, ומ"מ עתה אף שידוע לנו שהאמת כדבריהם אין הלכה כמותם כיון שלפי דעתינו והשגתנו שיש לנו עתה נראה יותר כדברי ב"ה], וא"כ י"ל שגזרו יום טוב משום מהרה יבנה המקדש ויבוא משיח ומלאה הארץ דעה ויהא הלכה כב"ש ויום טוב אסור.

אמנם בעיקר הדבר אמר הג"ר שמעון רוזנטל שליט"א בשם אביו הגאון בעל משנת יעקב זצ"ל דהיה אצל מרן הגר"י זצ"ל, ומרן הגר"א מ"ש שך זצ"ל אמר לפני מרן הגר"י זצ"ל ד"ז דלעיתיד יפסקו כב"ש וינהגו כמותם, ואמר הגר"י דאין לומר כן דזאת התורה לא תהא מוחלפת, (צריך עוד לברר בדיוק הנוסח שאמר הגר"י בזה), והראוני במלבי"ם פר' חוקת בקונטרס תורה אור בד"ה וכבר בשם האר"י ז"ל דבשמים פוסקים כב"ש וכרשב"י, ושכן יפסקו לע"ל כשיתפשטו הנפשות מן הגופים יעו"ש בכ"ד, וא"כ ל"ה כלל לגבי ביהמ"ק העתיד ליבנות כב"ה דבזה ודאי הוי הלכה כמבואר בגמ' וברמב"ם ורק לגבי עולם הנשמות, וא"כ א"א כלל לומר תירוצו זה.

ובעיקר הא דמבואר בשו"ע דרך במוצאי חג השבועות אין מתענין, והרמ"א הוסיף דאין אומרים תחנון מר"ח סיון עד ח' בו, יעו"י בהגהות רעק"א שהביא דברי האגודה דכל ז' ימי התשלומין אסור בהספד ותענית, [ועיין מ"ב ס' קל"א ס"ק ל"ו דיש מקומות נוהגין שלא ליפול כל הששה ימים אחר שבועות מפני קרבנות של חג השבועות היה להן תשלומין כל ז'], ובדעת השו"ע דלא הזכיר זה י"ל דס"ל דכל הדין דחג השבועות ז' ימים מפני תשלומין הוי רק בזמן המקדש. ועיין באו"ש פ"ז מתמידין ומוספין שדייק בקראי דפר' ראה דכתיב חג השבועות, ואיתקש לפסח לז' ימים לא כתיב חזקת עולם כש"כ בפר' אמור, דהוי חג רק בזמן ביהמ"ק, והביא כן ממו"ק י"ט ע"א דרא"א דמשחרב ביהמ"ק עצרת בשבת, [אמנם צ"ע מהא דמבואר במו"ק כ"ד ע"ב דעצרת חשיב כחג למנין ז' משום דיש לה תשלומין כל ז'], וע"ע בשע"צ ס' תע"ג סק"ה דהביא דברי החק יעקב דאפשר לומר שהחיינו בתשלומין דשבועות, והשעה"צ תמה עליו, והג"ר אליעזר רוט שליט"א הביא דברי שו"ת מהר"ל דיסקין קו"א (ה' נ"ד) שדן בזה"ז לגבי להקביל פני רבו בתשלומי חג השבועות.

מבואר במשנה בשלהי חגיגה (דף כ"ו ע"א) דברגל נאמנים ע"ה אף על התרומה וילפי' לה מקרא אריב"ל דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולן חברים, ופרש"י ורגל שעת אסיפה הוא, והיה אפשר לומר דגם בשישה ימים דאחר העצרת דמבואר בסוגיא בחגיגה דף י"ז דאיכא תשלומין כל ז' חשיב כרגל וליכא טומאת ע"ה. [ועיין בר"ה דף ה' ע"א ובחגיגה י"ז דכיון דאיכא מצות ספירת שבועות מתקדש העצרת לשבועי, ועיי"ש בתוס' בחגיגה דהיינו לתשלומין, ועי' בדברים הנפלאים שכ' האו"ש בפ"ז מתמידין ומוספים הכ"ב דהשם חג השבועות כתוב בפר' ראה לגבי קרבנות דהוי חג של שבוע לגבי קרבנות עיי"ש בכ"ד].

אמנם הנה בירושלמי פ"ג דחגיגה ה"ז מבואר א"ר זעירא מתניתא אמרה כן ערב פסח כפסח ויום טוב כעצרת, מבואר דדוקא ביום טוב, דמבואר במשנה בחגיגה דף י"ז ע"א דלב"ש הוי יום אחר יו"ט דעצרת, דאין שוחטין עולת ראיא ביו"ט, ולב"ה הוי דוקא בחל עצרת בשבת בזה הוי יום טוב אחר השבת, אבל בחל היו"ט בחל ליכא דין יום טוב, וכן מבואר שם להדיא בירושלמי דמוכיח מהא דע"פ כפסח ויום טוב כעצרת דבחל אסרו חג דרגל בשבת או עיו"ט בשבת ליכא בשבת טומאה ע"ה, ויעו"י או"ש פ"א ממטמאי מו"מ ה"א שביאר דברי הירושלמי דכיון דאין יכולים לבוא רק לפני השבת, ואין יכולין לצאת רק אחר השבת הוי כע"פ שצריכים לבוא לפסח, ויום טוב כעצרת שצריכים להיות עד אחר השבת, ומבואר להדיא דל"ה משום דימי תשלומין חשיב כרגל, וצ"ע טעמא דמילתא אמאי לא אמרינן דכל ימי התשלומין חשיב כרגל כיון דאפשר להקריב בימים אלו קרבנות ראיא וחגיגה.

ועיין עוד בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ד שדן הירושלמי ביום טוב שחל אחר השבת עורות של מ', והיינו דבקרבנות הרגלים הרי העורות לכל המשמרות ודן הירושלמי אם ביום טוב שייך העורות לכל המשמרות, ואמרו שם דאתפלגא רבי יוחנן ורשב"ל, ר' יוחנן אמר של כל המשמרות רשב"ל אמר של אותו משמר, ובמל"מ פ"ד מכלי המקדש ה"ה העיר בהא דהשמיט הרמב"ם דין זה, [וכן יש להעיר בהא דהשמיט הרמב"ם הירושלמי הנ"ל לגבי טומאת ע"ה ביום טוב], והנה העל"נ בסוכה דף נ"ה ע"ב נקט דהפלוגתא דר"י ור"ל הוי בכל ימי התשלומין של שבועות דלר"י העולת ראיא שייך העור לכל המשמרות, וכ"כ המנ"ח במצוה תק"ט סק"ג, אמנם בדברי הירושלמי לכא"פ מוכח דנקט הנידון לגבי קרבנות ביום טוב, משמע להדיא דבכל ימי התשלומין דשבועות אם מקריב עולת ראיא ודאי העור שייך לאותו משמר ולא כל הקרבנות, ואין לדחות ולומר (כמו שאמר הגר"א מ"מ באקון שליט"א) דהכוונה יום טוב ימי טוב וכו' דאמרו בחגיגה י"ז ע"ב דלא יום טוב אימא ימי טוב, דז"א דהא מדנקט הירושלמי יום טוב לאחר השבת, משמע דאיירי רק ביום טוב ממש, דאל"כ הרי בכל עצרת איכא תשלומין כל ז', ומוכח להדיא דרק ביום טוב ס"ל לריו"ח דשייך לכל המשמרות, [ועיי"ש במנ"ח שכ' דאין הירושלמי תח"י], וצ"ע מה הנפ"מ בין יום טוב לשאר ימי התשלומין הא בכולהו חשיב קרבנות של הרגל.

ומוכח בזה דכיון דילפי' בסוכה נ"ה ע"ב הדין דכל המשמרות שוין ברגל מקרא דמאחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, א"כ לא תליא כלל בקדושת הרגל, אלא יסוד הדין תליא בזמן שכל ישראל בשער אחד, ובזה י"ל דרק יום טוב דנהגו בזה כל ישראל לשחוט קרבנות הרגל חשיב כל ישראל באין בשער א', ובשאר ימי התשלומין אע"ג דאפשר להביא לתשלומין, אבל לא חשיב כל ישראל נכנסין בשער אחד, [והא דבכל ימי החג חשיב נכנסין בשער א' אע"ג דעיקר הזמן דעולת ראיא ביום הראשון י"ל משום דאיכא שמחה כל ימי החג, וזה אין נוהג בתשלומי עצרת],

ולפ"ז י"ל דה"נ לגבי טומאת ע"ה הרי הדרשא היא בזמן אסיפה וכדאיתא בשלהי חגיגה, (ובירושלמי פ"ג מוחגיגה ה"ו הדרשא בעיר שחבורה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים, מעתה אפי' בשאר ימות השנה א"ר זעירה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים), וא"כ ל"ה דין בזמן הרגל אלא בזמן אסיפה או בזמן עליה לרגל, ולכן הוי רק ביום טוב דהוי זמן אסיפה לכל,

טומאה חדשה, ולכן צריך שתהא עתה הזאה דגוי"ז מחדש, ולא מצטרף מה דהזא מקודם כיון דעכשיו הוי טומאה חדשה, אבל בדעת הראב"ד י"ל דס"ל כדעת התוס' דיסוד הטומאה הוא דדנים כאילו מתבטלת טהרת השבירה, ולכן ממילא ודאי דההוא הקודמת מצטרפת.

ס"ל דיסוד הגזירה דטומאה ישנה הוא דכשחזר ועשה מהן כלים בטלה טהרת השבירה וממילא חוזר לטומאתו הישנה שהיתה בו קודם שנשבר, ולכן ס"ל דאם הטומאה הקודמת היתה דכלי זכוכית ליכא דינא דטומאה ישנה. ולפ"ז י"ל דהרמב"ם ס"ל כדעת רש"י דגזירת טומאה ישנה היינו שהטילו על הכלי

משנה ה'

הטהורים שבעגלה, ועוד מכלי מתכות

ז' חלקי עגלה שאינם מקבלים טומאה

א' העול המצופה¹, ב' כנפיים העשויות לנוי², ג' שפופרות המשמיעות את הקול³, ד' האבר (עופרת) שבצד צוואר הבהמה⁴, ה' הסובב של גלגל⁵, ו' הטסים⁶, ז' הציפויים⁷, ח' שאר כל המסמרות⁸ [חזון ממסמר המחבר את כולם].

סנדל בהמה של מתכת טמא⁹, ושל שעם טהור¹⁰.

הסייף מקבל טומאה¹¹ משישופנו¹², והסכין משישחיונה¹³.

משנה ו'

דיני מראה

כיסוי טני¹⁴ של מתכת [טהור¹⁵] ואם עשה בו מראה, לר' יהודה טהור¹⁶, ולחכמים טמא¹⁷.

*שרטוטי כלים

1 עול של עץ המצופה ברזל, טהור משום הדברזל משמש את העץ (ר"ש וכע"ז ברע"ב).

וקשה הא דעת הר"ש (לעיל פ"א מ"ד ולקמן רפכ"ב) שעץ המצופה מתכת הציפוי עיקר ודינו כמתכת, וי"ל דשאני הכא שהציפוי משמש רק לנוי על כן בטל הוא להעיקר (ע"פ חזו"א ס"ד סק"ח).

ובפי' הרא"ש כתב דמיידי בעול מברזל טמא ומצופה ברזל טמא. [ובכ"ז ג' לכו"ע אזלינן בתר העיקר או משום שהעיקר והציפוי מאותו המין כמש"כ המשל"מ פ"י מכלים ה"א או משום שטומאה ישנה שאני כמש"כ בר"ש כת"ל לעיל פ"א] ועי' בגליון שם משנת בזה.

2 דכיון שנעשו לנוי חשיבי כמתכת המשמש את העץ (רע"ב לעיל מ"ד).

א"נ משום דהוה תכשיטי כלים (מושנ"א שם).

3 כמין שפופרת של קנה חלול רגילין לעשות ממתכות להשמיע הקול (רע"ב).

ואע"ג דמשמיע קול בכלי מתכות טמא הני מילי היכא דעביד ליה לקלא אבל אינו אלא לנוי בעלמא (תו"ט בשם מהר"ם). וראה נידונים בפרק

4 ועשו לנוי (רע"ב)

5 גלגל עגלה של עץ עושים סביבותיה של ברזל שלא יישבר בטרשים ובסלעים (ר"ש לעיל פ"א מ"ג ורע"ב).

וצריך לחלק בזה מהא דתניא בתוספתא (הובא בר"ש מ"ב) במקל שנתן בו מסמר בשביל שלא תהא הארץ אוכלתו דטמא, ומיהו הגר"א גרס שם בתוספתא טהור (חזו"א ס"ט סק"ט)

6 לא אתפרש מה נון משמשים ואפשר שהם בפנים בחלל העגלה (מושנ"א).

וטעם טהרתן משום שתלוין בעגלה לנוי (תפא"י וכ"מ בפיהמ"ש לרמב"ם).

א"נ משום שאינם כלי וגרעו מפשוטי כלי מתכות (תפא"י לעיל פ"א מ"ג)

7 כל חלק מחלקי העגלה שהוא מצופה אינו מק"ט (תפא"י) עיי"ש עוד.

8 שאינן עשוין לחבר אלא לנוי טהורים (רמב"ם פיהמ"ש) (רע"ב).

9 לפי שעשוין לטעות בהן אנשי החיל במלחמה (רע"ב).

וזהו דעת רב בגמ' שבת נ"ט. ור' חנינא אמר משום שראוי לסוך בו שמן במלחמה, ור' יוחנן אמר משום שבשעה שבורח מניחו ברגליו ורץ על קוצין וברקנין.

ולכו"ע לא סגי כמה שמשמש כסנדל של בהמה לקב"ט, דהוה תכשיט בהמה (ע"פ רש"י שבת נ"ט).

10 שאינו ראוי לכל מה שאמרו בשבת נ"ט. על של מתכת (חידושי הגר"א) וע"ע תוס' שבת נ"ט. (ד"ה סנדל של מתכת) וראה נדונים בפרק

והרמב"ם (פ"ב מכלים ה"ז) כתב וז"ל ושל שעם טהור שאין זה חשוב מכלי הקבלה.

וראה בדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א גליון זה.

11 בסייף שהעלה חלודה מיירי שהוא טהור, ואמרו מאימתי חזר ומקבל טומאה (ע"פ רע"ב).

ודבריו מיוסדים על ד' התוס' ב"מ פ"ד. שהקשו דבגמ' שם נחלקו רי"ח ור"ל מאימתי גמר מלאכתו של סכין אם משיצפרנו בכבשן או משיצחקנו במים, ובמתני' הישעור הוא משישחיונו, ותי' דבמתני' מיירי בסכין שהעלה חלודה, ובגמ' שם מיירי על סכין חדשה.

אבל הרמב"ם (פ"ח ה"ב) כתב למתני' כפשטה על תחילת עשייתו, וס"ל שברייתא דב"מ פליגא אמתני' והלכה כמתני' (חידושי הגר"א) וע"ע חזו"א ס"ט סק"ב.

12 משיסוך אותו בשמן אחר הליטוש. (פיהמ"ש לרמב"ם).

ו"מ שהשיפה היא ע"י כלי הקרוי שופינא שבו שפין ומסירין את החלודה (רע"ב)

13 משיחדדנה ושם האבן שמהדדים בה את הסכינים כשקדה חודן קרוי משהחות (פיהמ"ש לרמב"ם)

וטעם החילוק בין סכין לסייף הוא דסכין שאינו חותך בכוח גברא אלא ע"י חודו אינו כלי עד שישיחיונו, אבל סייף עיקרו בכוח גברא ומשישופנו הוה כלי ואינו צריך השחיה (ע"פ חידושי הגר"א).

14 ויש לתמוה למה נקט כיסוי טני דוקא דאית ביה פלוגתא לעיל (פ"ב מ"ו) ולא בשאר כיסויים וטהורים לכו"ע? (מושנ"א עיי"ש מה שתי).

ומדברי הרמב"ם (פ"ט מכלים ה"ז) שפסק למתני' בכיסוי מתכת סתם, ולא בשל טני משמע שאין לחלק בזה (משנת טהרות עיי"ש)

15 דבלא מראה מודים חכמים דטהור וכחכמים דפליגי על ר"ג לעיל פ"ב מ"ו (רע"ב)

16 דמראה לא משוי ליה מנא (ר"ש).

דבשלמא אם היה עושה ממנו כלי תשמיש גמור היה מתבטל ממנו שם כיסוי והוה טמא אבל המראה אינה חשובה כ"כ ולא נתבטל ממנו שם כיסוי לגבי מראה ועדיין כיסוי הוא וטהור (שושנים לדוד בביאור דברי מהר"ם שבתוי"ט) ועי' חזו"א ס"ט סק"א.

מראה שנשברה אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה.

משנה ז'

הקדמה: כלי שנטמא במת אינו יוצא מטומאתו במבילה לבד, אלא צריך הזאה ביום השלישי וביום השביעי, הנדון במתני' הוא בכלי שנשבר אחר שהוזה עליו ביום השלישי¹⁸, וחזר ותיקנו שחזור לטומאתו הישנה, ונחלקו¹⁹ האם צריך להמתין עד יום השביעי להזות עליו או שהשבירה עולה במקום המתנה ויכול להזות עליו בו ביום.

דין הזאה בטומאה ישנה

דעת ר' אליעזר שכלי שנשבר בין הזאת ג' לז' ותיקנו יכול להזות עליו בו ביום²⁰ וטהור, ולר' יהושע צריך להמתין עד יום השביעי ורק אז להזות עליו²¹.

משנה ח'

דין מפתחות מסנת ואפרסם.

17 דמראה משוי ליה מנא (רע"ב).

ומבואר דשימוש של מראה חשיב כלי מעשה וע"ע (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א גליון זה)

18 וה"ה אם נשבר ביום הראשון וחזר והתיכו דלר' אליעזר יכול להזות עליו בו ביום הזאה ראשונה ואינו צריך להמתין עד ליום השלישי (תוספתא הובא בר"ש).

19 וזהו שיטת הר"ש הרא"ש והרע"ב וכן הוא בהשגת הראב"ד (פ"ב ה"א) מכלים.

אבל הרמב"ם (פ"ב מכלים ה"ג) פי' שלכו"ע צריך להמתין ג' ז' ומה שנחלקו הוא דלדעת ר"א מצרפים את ההזאה שקודם השבירה להזאה שאחר השבירה וטהור, ולר' יהושע אין מצרפים עד שיהיו שני ההזאות לאחר השבירה והתיקון.

ובאליהו רבא פי' הנדון במתני' באופן אחר עיי"ש.

וראה בדברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א גליון זה.

20 דר"א בר"ג ס"ל דאמר לעיל (פ"א) דלא אמרו חזרו לטומאתן הישנה אלא לכלים שנטמאו בטומאת נפש בלבד, וטעם גזירה זו משום גדר מי חטאת הלכך לא חשו אלא שיהא כאן שתי הזאות, ובעי נמי שבירה בין הזאת ג' להזאת ז' (ע"פ ר"ש כת"ו רע"ב).

ומש"כ הרע"ב דר"א כרשב"ג ז"ל ומשום שלא תשתכח תורת מי חטאת, אינו מובן, ובפשוטו טעמו דר"א הוא דמה שאין ההזאה שלפני השבירה מתבטלת הוא משום שלא מחמירים עליה יותר ממצבה קודם השבירה שהיתה חסירה רק הזאת ז', ומה שמזין עליו בו ביום סברא הוא כיון דהוא כלי חדש ויש לו המרחק מהטומאה מרחק נצחי שהרי לא נטמא כלל וכן בהזאת ז' יש לו המרחק הראוי מהזאת ג' כיון שלא הוזה עליו כלל, (חזו"א ס"ט סק"ג)

21 דתקון כעין דאורייתא (ר"ש כת"ו רע"ב)

22 עי' חזו"א ס"ז סק"י שדן אי מפתח תלוש של דלת טהור מדין משמש עם הקרקע, וי"ל דמתני' שמבואר שמפתח של ארכובה מקבל טומאה, וי"ל. וע"ע בחזו"א ס"ד סק"י.

23 שמתקבל כארכובה עם השוק שעשוי כמין נון כפופה שלנו ורוב מפתחות שבארץ ישמעאל הם כן (רע"ב). וראה שרמטי כלים.

24 שהרי אינו יכול לפתוח בו ואינו משמש מעין מלאכתו (רמב"ם פ"א מכלים ה"ח)

25 כמין גם יוונת שהוא כמין נון הפוכה (רע"ב)

[ולכא"ו מפתח של גם אינו עשוי לפתוח מבחוץ אלא רק מבפנים]

ועיקר החילוק בין של גם לשל ארכובה הוא שנשל ארכובה יש שלושה קוים כמו השוק הרגל והירך, ובשל גם יש שני קוים (ע"פ תו"ט).

26 בפשוטו הטעם הוא משום שבוה אינו ראוי לפתיחה אפילו מבפנים ולכך מודה בזה ר' יהודה (וכ"מ בחי' הגר"א עיי"ש).

ויתכן עוד שאפי' אם אפשר להשתמש בו גם אחר שנשבר מכל מקום אין לו צורת כלי כיון שנותר בקו אחד. (דברי חכמים ממורנו הגר"א גרבוז שליט"א גליון זה)

27 כ"כ ר"ש והרע"ב. וראה להלן הערה 29

28 שפעמים יש במפתח שניים ודן נכנסים נקבי המנעול ופותחים, ופעמים יש נקבים במפתח ומכניס אותן נקבים בשיני המנעול ופותח (רע"ב).

29 צריך לומר שבאופן זה המפתח עומד לשימוש גם אחר שנשבר ועדיף ממפתח של ארכובה שנשבר. (וראה מושנ"א ותפא"י).

ולמשנת' לעיל הערה 26 שטהרת מפתח של גם שנשבר הוא אפי' אם הוא ראוי לשימוש ומשום שאין לו צורת כלי, י"ל דבנותרו חפים או נקבים יש לו צורת כלי ולכך הוא טמא, ועדיף ממפתח של ארכובה כיון שמעיקרו נעשה על מנת לפתוח רק מבפנים.

ומתבאר היטב מדוע כר' הר"ש והרע"ב שבבא זו של חפים ונקבים עוסקת במפתח של גם דייקא ולא בשל ארכובה דרק בשל גם החסרון הוא משום שאין לו צורת כלי ומועיל על זה חפים ונקבים אמנם ברמב"ם (פ"א מכלים ה"ח) מתבאר שדין חפין או נקבים גם בשל ארכובה עיי"ש

30 כגון שנתעקמו החפין ונתרחבו הנקבין שנוגעים זה בזה (רע"ב)

31 כמין נפה של מתכת שהחדל נתון בה ומסתנו וקולטת את הפסולת (רע"ב).

32 מדרקני מלמטה משמע ששתיים קו זו על גב זו והתחתון נקביו דקין יותר מן העליון (ר"ש).

א"נ מלמטן קרי לפי שהמסנת משפעת לצד אחד (ר"ש כת"ו).

33 דתו לא חזיא לסמן בה שהחדל יוצא ממנה (ע"פ ר"ש ורע"ב)

34 כלי של ריחיים רחב מלמעלה ומצר והולך מלמטה ונותנים בו חטים והוא מוציא אותם קמעה קמעה בריחיים (רע"ב)

דמיעקרא היה משמש להשמיע קול וגם עתה הוא משמש להשמיע קול, אבל בסנדל של בהמה שמקבל טומאה משום שמשמש לאדם מה נפק"מ אם השימוש של האדם הוא מעין השימוש של בהמה]

ותי' הריטב"א וז"ל וז"ל דבתורת טעמא אתנין עלה כמו שמייוחד למלאכה אחת שאינו ראוי ליטמא בשבילה ויש לו מלאכה אחרת שהיא טפילה ואינה מיוחדת לו שראוי לתת טומאה בשבילה, אם תועיל לו אותו הדבר הטפל כשאנו מעין מלאכה אחרת המיוחדת אם לאו וזה הענין אתה מוצא בזוג ועינבל שנחלקו שהוא מיוחד להשמעת קול ובטלה אותה מלאכה כשנחלקו אבל יש לה אחרת שהיא טפילה, וכן בסנדל של בהמה שהוא מיוחד לבהמה ואותו תשמיש אינו ראוי ליטמא משום דאין תכשיט לבהמה, אבל יש עמו תשמיש אחר מתורת טומאה דעלמא ובשניהם המחלוקת שוה אם צריך שהוא הטפל מעין מלאכת העיקר או לא עכ"ל.

[וביאור דבריו דלמרות שבסנדל של בהמה קבלת טומאתו הוא מחמת שמשמש לאדם, מכל מקום לא סגי בזה ליתן לו תורת כלי דהשימוש לאדם הם מועטים ואינם חשובים בפני עצמן, ורק בצירוף התורת כלי שיש לסנדל מחמת שימוש לבהמה בזה מהני מה שמשמש אפי' שימוש מועט לאדם להחשיבו ככלי תשמיש דאדם לקב"ט.

וכן בזוג שנשבר דאמרי' שם דכיון שראוי לגמע מים או להקישו ע"ג חרס מקבל טומאה, לא סגי בשימושים אלו ליתן לו תורת כלי, אלא רק בצירוף שהדיקט יכול להחזירו ויש לו תורת כלי, בזה מהני מה שעדיין ראוי הזוג למעין מלאכה שיקבל טומאה (וכמש"כ התוס' שם).

ובשני אלו דעת ר' יוחנן שדוקא אם השימוש העיקרי של הכלי והשימוש הטפל הם מעין מלאכה אחת מצטרפים להוריד את הכלי לקב"ט].

סנדל של שעם

ג) סנדלי בהמה של מתכות טמאים ושל שעם טהורים. בטעם הדבר דבשל שעם טהורים ביאר בחי' הגר"א שהעשויים משעם אינם ראויים לשימושי האדם שאמרו בגמ' שבת נ"ט.

ובתוס' שבת שם (ד"ה סנדל) כתבו וז"ל סנדל של בהמה של מתכת: ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדרך הבהמה לקלקלו, ורבינו שמואל גרים סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן. ע"כ.

ולפ"ר נראה שנקטו התוס' דמה ששנינו סנדל של שעם טהור אין זה דוקא בשל שעם אלא הוא הדין בסנדל של עץ והטעם בין בשל שעם ובין בשל עץ הוא שאינם ראויים לשימושי האדם וכמש"כ הגר"א.

אמנם ז"א דהא מלשון התוס' נראה שלא ברירא להם דין סנדל של עץ דדייקו מלשון המשנה שאמרו סנדל של מתכת טמא דדוקא של מתכת טמא אבל של עץ טהור, וע"ז הביאו גירסת רבינו שמואל דשל מתכות הוא ענין אחר ואין לדייק דשל עץ טהור, ולכא' קשה הא להדיא תנן במתני' דסנדל של שעם טהור והיאך נימא דשל עץ טמא.

וצ"ל דזה היה פשוט לתוס' דמה שאמרו במתני' דסנדל של שעם טהור הוא דוקא בשל שעם ולא בשל עץ וכשדנו על סנדל של עץ הוצרכו לדייק מדתנן סנדל של בהמה של מתכת טמא ומשמע דשל עץ טהור.

והטעם דשל שעם טהור יותר משאר סנדל של עץ, כפשוטו ו"ל דשל שעם בייחוד אינו ראוי לשאר שימושים

בדין משמיע קול המשמש לבהמה

(א) ושפופרות המשמיעות את הקול: בגמ' שבת נ"ח: אמרו שזוג של בהמה מקבל טומאה מדין משמיע קול וילפי' מקרא דכל דבר אשר יבוא באש אפי' דיבור יבוא באש.

ובתוס' שם (ד"ה אין כדר' שמואל) ביארו שזוג של בהמה חשיב כלי תשמיש דאדם שעל ידי הזוג ששומע יודע היכן בהמתו נמצאת.

ומבואר בתוס' דמה שמשמיע קול בכלי מתכות טמא הוא דוקא אם הוא משמש לאדם אבל במשמש לבהמה טהור.

אמנם הרמב"ן שבת שם בתי' הראשון כתב דאפי' אם הזוג חשיב כלי תשמיש של בהמה טמא דמקרא דכל דבר דמרבין משמיע קול משמע כל דבר ואפי' משמש בהמה, ועוד הביא בשם "א את תי' התוס' דחשיב משמש לאדם וכנ"ל.

נמצא שכלי מתכות המשמיע קול ומשמש בהמה, לדעת התוס' אינו מקבל טומאה, ולדעת הרמב"ן בתי' הראשון מקבל טומאה.

ובפרקין שנינו בכלל הטהורין שבעגלה 'שפופרות המשמיעות את הקול', והיינו כלי נחושת חלולים שתולים בבהמה ועשויים להשמיע קול.

וצריך לחלק בין זוג של בהמה שהוא טמא לבין שפופרות המשמיעות את הקול שטהורות, ולשיטת התוס' שגם משמיע קול אינו מקבל טומאה אלא אם הוא משמש לאדם נחא שזוג של בהמה עשוי לצורך האדם שידע היכן נמצאת בהמתו ומשא"כ בשפופרות אינם לצורך זה אלא רק לשמש את הבהמה.

אבל לשיטת הרמב"ן דמשמיע קול בכלי מתכות אפי' אם הוא תשמיש בהמה טמא קשה אמאי שפופרות המשמייעות את הקול טהורות.

וי"ל כמש"כ התוי"ט בשם מהר"ם ששאני שפופרות אלו שאינם עשויות לקול אלא רק לנוי בעלמא, והיינו שגם אם משמיע קול המשמש לבהמה טמא הוא רק אם עשוי לקול אבל אם הוא עשוי לנוי בעלמא גם לשיטת הרמב"ן אינו מקבל טומאה.

[ויתכן דממה שהוצרך המהר"ם לומר שהשפופרות עשויות לנוי ולא לקלא, מוכרח דס"ל כהרמב"ן שמשמיע קול המשמש לבהמה טמא, דאי ס"ל כהתוס' שמשמיע קול אינו טמא אלא במשמש אדם, ו"ל שאפי' אם השפופ"רות עשויות לקלא טהורות כיון שאינם צורך לאדם וי"ל].

(ב) סנדלי בהמה של מתכות טמאין

בגמ' שבת נ"ט. מקשי' סנדל בהמה של מתכות למאי חזי, [וביאור רש"י דאי משום בהמה אין תכשיט לבהמה], אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה, ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה, ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ובורח מפני הקוצין והברקנין.

והיינו לדעת ר' יוחנן בשביל שהסנדל של בהמה יטמא לא מהני מה שאפשר לשתות בו מים או לסוך בו שמן, אלא צריך שישמש למעין מלאכת הסנדל שהוא להליכה.

ובגמ' שם הוכיחו מדר' ר' יוחנן גבי סנדל לענין זוג שנשבר ועושה מעין מלאכתו דגם בזה לר' יוחנן אינו טמא אלא אם הוא עושה מעין מלאכתו הראשונה.

ובחי' הריטב"א שבת שם כתב וז"ל וא"ת ומה ענין זה אצל דבריו של ר' יוחנן לענין זוג ועינבל שנחלקו.

[ובביאור קושייתו י"ל ב דבשלמא בכלי שנשבר ועושה מעין מלאכתו יש להצריך בדוקא שיעשה מעין מלאכתו הראשונה שע"ז אנו מחשיבים את הכלי כלא נשבר עדיין

מפתח²² של ארכובה²³ שנשבר מתוך ארכובתו²⁴ טהור²⁴, ור' יהודה מטמא מפני שעדיין יכול לפתוח בו מבפנים.

מפתח של גס²⁵ שנשבר מתוך גומיו²⁶ לכו"ע טהור²⁶.

מפתח של גס²⁷ שהיו בו חפים ונקבים²⁸, אינו נטהר בשבירה עד שינטלו החפים ויסתמו הנקבים²⁹, או עד שיפרצו³⁰ זה לתוך זה.

מסננת של חרדל³¹ שנפרצו בה שלשה נקבים מלמטן³² ונעשו אחד טהורה³³.

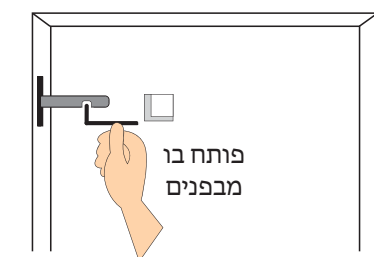
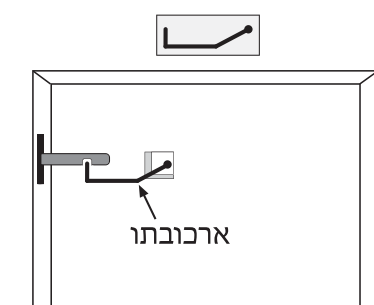
אפרס³⁴ של מתכות טמאה³⁵

35 כיון שיש לו שם בפני עצמו (רמב"ם פ"ט מכלים ה"ז).

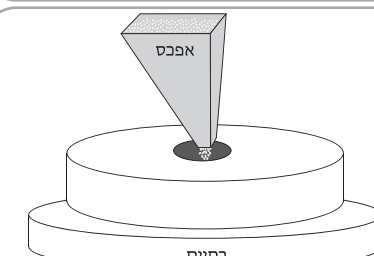
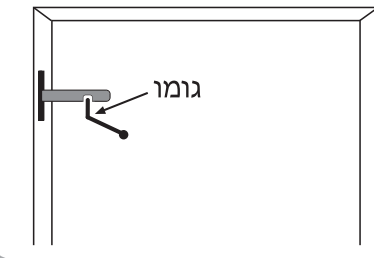
ואע"ג דכלי קיבול אינו צריך שם בפני"ע, מ"מ לא חשיב כלי קיבול הואיל ואינה מחזקת מה שמכניסין לתוכה אלא מוציאה מיד (ע"פ משנ"א).

שדטוטי כלים

מפתח של ארכובה

מפתח של גס

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

ד. ונראה עוד בדעת הראב"ד דבאמת י"ל דאיהו נמי מודי דהוי טומאה חדשה, אלא דיסוד סברתו דס"ל דלאחר הזאה כבר איקלש טומאתה, וכדמבואר בדברי הרש"ש בחגיגה (דף כ"ג) דכשנוגע חרב באדם לאחר הזאת ג' א"צ רק הזאת ז', וע"כ דקליש טומאתה ולכן הנוגע בו נעשה כמוהו, [וע"ע מ"ש בזה במקד"ד סימן נ"א סוף סק"ג], ולכן ה"נ הכא ס"ל להראב"ד דכשחוזר ועושה מן השברים כלי הרי חוזר לדרגת הטומאה הדיתה בו קודם השבירה, וכשם שכלי שהיה ראשון חוזר לטומאת ראשון שהיתה בו בתחילה, [ובכלי שהיה טבוי"י ושברו וחזר ותיקנו, מבואר בתוספתא דכלים ב"מ פ"א דנעשה טבוי"י], ה"נ הכא חוזר לדרגת טומאה דכלי לאחר הזאת ג' דקליש טומאתה, [ואם כבר הזו גו"ז קליש טומאתה, ואית ליה טומאה דטעונה טבילה גרידא].

אמנם בדעת הרמב"ם מוכח לפ"ז דגם לאחר הזאת ג' עדיין קאי בחומר טומאתה, ולפ"ז הנוגע בו יתכן דטמא טומאת ז', [ועיין בנצי"ב בהעמק דבר פר' חוקת שחלק ע"ד הרש"ש, ועיין במקד"ד סימן מ"ט סק"א ובקה"י טהרות סימן י"ח מש"כ לדון בדברי הרש"ש].

ה. והנה הגר"א כתב במתני' שיטה מחודשת, דר"א ור' יהושע פליגי בתרתי ולר"א מיטמאין ומיטהרין שבורין, היינו דכשחזר ותיקנו מתברר למפרע דהוא טמא ולא נטהר בשבירתו, ומי שנגע בו נטמא, ואם הזו בו בשעה זו עולה להזאה, ור"י חולק דאין טומאה וטהרה אלא בשלימין, ובסיפא פליגי אם השבירה עולה במקום ימים, ומבואר בדברי הגר"א דיסוד טומאה ישנה דננין כאילו לא נטהר בשבירתו ולכן מטמא למפרע לאחר שתיקנו, וכן ההזאה דהוה בזמן שבירתו עולה לו.

אבל יל"ע בדברי הגר"א, דמאחר דס"ל דאיכא טומאה (למפרע) בזמן שבירתו, א"כ אמאי לא חשיבי לר"א הימים של השבירה למנות, כיון דהוי ימי טומאה, ומהיכ"ת דלא יחשבו הימים, ואמאי נדונם כמרחק נצחי כיון דהוי ימי טומאה, וצ"ע.

ואמנם יל"ע בדברי הראשונים דנקטו שלכ"ד הגר"א ופשיטא להו דלר"א אין מטמא כשהוא שבור ואין נטהר כשהוא שבור, והרי אם נימא דגדר דטומאה ישנה דננין כאילו לא נטהר, א"כ אמאי לא יטמא ויטהר כשהוא שבור, ונראה ליישב ע"פ המבואר, לקמן פ"ח מ"ט בדברי הר"ש וכ"ד התוס' סוכה ט"ו ע"ב דכרע של מטה כ"ז שכל החלקים שלמים, אם חיברה למיטה מטמאה, והגר"א הק' הא ליכא טומאה ישנה רק בכלי מתכות, ונתבאר לקמן שם דהביאור הוא דכה"ג דכל השברים קיימים ל"ה שבירה, אבל עכ"פ כיון דל"ה כלי, אין יכול לטמא, ונתבאר שם ארוכה, ולפ"ז י"ל דה"נ כאן, דגם אם מחמירים דלא נטהר בשבירה, עכ"פ ל"ה כלי, ואין יכול להיטמא ולהיטהר, ומיושב היטב דברי הר"ש, [והגר"א לשיטתו, פירש דהגדר דטומאה ישנה כאילו לא נשבר, ולכן מטמא ומיטהר],

ובתוספתא (ב"מ פ"א) מבואר דכלי שהיה טבוי"י ונשבר וחזר ותיקנו חוזר לטומאת טבוי"י, [והא ודאי דאין חוזר לטומאה גמורה דטומאת טבוי"י ודאי קליש טומאתה ואין חוזר רק לטומאת טבוי"י והוא פשוט, אלא דיל"ע אם הגדר דאיכא טומאה מחודשת בחזר ותיקנו (ולא דחוזר לטומאה הקודמת), היכן מצינו טומאה בדרגה דטבוי"י ויל"ד], ויל"ע בחזר ותיקנו למחרת אם צריך הע"ש, והיינו אם נימא דכשם שלר' יהושע אין הימים דזמן שבירתו עולין לו, וצריך למנות ימים בעודו שלם, ה"נ לא מהני לטהרת הע"ש, או דילמא דשאני הע"ש דאי"ז מגין של יום אחר הטבילה כדי לטהרו, אלא הטהרה דהע"ש הוי במה שעבר יום טומאתו, וה"נ עבר יום טומאתו, דאין הטומאה קיימת לאחר יום טומאתו, ויל"ע, [ועמש"כ בזה לעיל ר"פ י"א].

משנה ח'

מפתח של ארכובה שנשבר מתוך ארכובתו טהור, ר"י מטמא, מפני שהוא פותח בו מבפנים. יסוד הנידון הוא אם סגי במה דעביד מבפנים להחשיבו עי"ז כעושה מעין מלאכתו או לא, ובה נחלקו ת"ק ור"י. אולם אפשר עוד דסברת חכמים היא דבשבירת ארכובתו חשיב כבטל צורת הכלי ומשו"ה טיהרוהו, וכמבואר ברמב"ם (פ"ח מכלים ה"י) דרק שברי כ"ח נתרבו דגם כשאין להם צורת כלי טמאים.

ולחלן במתני' דתנן דבניטלו חפין טמא מפני נקבין, וכן איפכא, נראה דעיקר כוונת המשנה היא דבה חשיב דעושה מעין מלאכתו ונשאר עליו צורת כלי, דאע"ג דהמפתח עשוי לנקבים וחפין, מ"מ בכל שימוש מהם חשיב מפתח גמור.

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

כי ימות באוהלי' (במדבר י"ט), וכתוב התם ויפרוש את האוהל על המשכן (שמות ז'), מה להלן של פשתן קרוי 'אהל', אף כאן של פשתן קרוי 'אהל'.

ונחלקו הראשונים בפירוש הך דינא דרק אהל של פשתן מטמא טומאת אהלים, שהתוס' שם פירשו, דמיירי באוהל שחיברו לקרקע, דביטלו מתורת 'בגד', ובקרא ד'הזה על האוהל' (במדבר י"ט) נתחדש דאוהל המאהיל על המת נטמא, ומגזירה שוה ד'אהל' 'אהל' ממשכן גמורין דקרא ד'הזה על האוהל' מיירי דוקא באוהל של פשתן, אבל אוהל של שאר מינים אינו מיטמא.

באופן דנמצא, דלשיטת התוס' נאמר בזה דין טומאה מחודש על אוהל של פשתן המחובר, ולשיטת הרשב"א נאמר בזה דין טהרה מחודש על אוהל של שאר מינים המיטלטל (אלא דיתכן לומר, דגם להרשב"א אין זו קולא בעלמא שהקילה תורה בדין טומאת בגדים, דבגד של שאר מינים המשמש לאוהל אינו מיטמא, אלא דמה דהבגד משמש לאוהל מפקיע ממנו שם 'בגד', וממילא ליכא ביה דין טומאת בגדים כלל, ורק דנאמר בזה דין טומאה חדש של 'אהלים', ודין זה נתחדש רק באוהל של פשתן).

והנה בפירוש רש"י סוף פרשת תרומה על הפסוק 'וכל יתדותיו וכל יתדות החצר נחושת' כתב, ד'יתדות' הן כמין נגרי נחושת, עשוין ליריעות האוהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן. ואיני יודע, אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינעו ברוח, ע"כ.

ואמר אאמור"ר הגאון זצ"ל, דפלוגתיהו דהתוס' והרשב"א הנ"ל תליא בשני פירושי רש"י שם, דהתוס' סבירא להו כפירושו הראשון של רש"י, שהיתדות של המשכן היו תקועין בארץ, ועל כן מפרשי דהגזירה שוה ד'אהל' 'אהל' ממשכן הוא באוהל מחובר, ובעל כרחך דבקרא ד'הזה על האוהל' נאמר דין טומאה מחודש על אוהל של פשתן המחובר, אולם הרשב"א סבירא ליה כפירוש השני של רש"י שהיתדות של המשכן היו רק קשורין ותלוין, ועל כן מפרש דהגזירה שוה ד'אהל' 'אהל' ממשכן הוא באוהל המיטלטל, ונאמר בזה דין טהרה מחודש על אוהל של שאר מינים המיטלטל.

ועל כל פנים מבואר, דאם נועצים את יתדות האוהל בארץ, ליכא ביה דין טומאת בגדים, משום דהוה ליה מחובר לקרקע, ואם כן צ"ע טובא, אמאי חשיבי היתדות כאן 'תשמישין לדבר המיטלטל', הא האוהל עצמו הוי 'מחובר לקרקע', והדין נותן שיחשבו היתדות המשמשין את האוהל 'תשמישין עם הקרקע'. וצריך לומר, דאף דמהני חיבורו של האוהל לקרקע לבטל ממנו שם 'בגד', מכל מקום לא מהני לחושבו כקרקע, ועל כן חשיבי היתדות המשמשין אותו 'תשמישין לדבר המיטלטל'.

חשובים ולא פליגי ר' יהודה, ומאי שנא בכיסוי שעשאו מראה דס"ל לר' יהודה שכיון שהשימוש של מראה אינו עיקרי אינו מקבל טומאה.

ובפשוטו י"ל עפ"ימש"כ בשושנים לדוד (הובא בבאורי כלים הערה 16) דטעמו של ר' יהודה שמטהר בכיסוי שעשאו מראה הוא משום שימוש של מראה אינו שימוש חשוב מספיק, ולכן דוקא במראה פליגי ר' יהודה ולא בסנדל בהמה שמשמש לשימוש בגופו.

[ויתכן עוד דיש לחלק בין כיסוי טני לסנדל של בהמה, דבסנדל של בהמה חסרונן הוא לא בעצם תורת כלי שבו, אלא בכלי מעשה שלו שאינו משמש אדם אלא משמש בהמה, ומשא"כ בכיסוי כלי שהוא חסרון בעצם תורת כלי, ועי' או"ח סי' קנ"ט ס"ג לענין נט"י בכיסוי כלי דלא מהני, וע"ע משנ"ב סי' קפ"ג סק"א לענין כוס של ברכה בכיסוי כלים], ועצל"ע בזה.

בדין כלי שמורכב גם מדבר שאינו מק"ט

בפ"ג מ"ו תנן פותחת של עץ והפין שלה מתכת ואפי' אחת טמאה, וכן במ"ז המעבר והמזרה והמגוב וכן מסרק של ראש שנמלה אחת משיניהם ועשאו של מתכת הרי אלו טמאין, ויסוד הדין הוא שכלי עץ שמשמש את המתכת, אפי' שן אחד טמא, [אף שאין ב"ק כמו כלי מתכות] והחזו"א ס' כ"ו ס"ק י"ח כ' דמבואר במתני' שכל שעושה המלאכה הוא מדבר המק"ט אף שהוא מורכב מדבר שאינו מק"ט טמא, והקשה ממה דאיתא בתוספ' הובא בר"ש פכ"ב מ"י דספסל של עץ ורגליו של אבן טהור, וברמב"ם פ"ה מכלים ה"ב כ' שאפי' רגלו אחת של אבן טהור, והק' החזו"א דהרי מבואר במתני' דאף שהכלי מורכב מדבר שאין המק"ט טמא, כיון שעושה המלאכה טמא, ולמה בספסל שרגלו של אבן טהור, וכ' החזו"א דמדרס שאני, כיון דאין טמא אלא במיוחד למדרס ודברים שאין טמאים מדרס, אין יחודם יחוד, והוי ליה כמקצתו בלתי מיוחד למדרס וטהור, ולכאור' ביאור הדבר, דאף שסגי שחלק מהכלי לא ממין מק"ט, זה דוקא אם החלק המורכב בכלי הוא יש בו שם כלי, אבל אם אין לו כלל שם כלי, לא, ואבן לגבי מדרס, אינו מדרס כלל, וכ"ז רק במדרס, משא"כ בשאר כלים, דמה דכלי אבנים אינם מק"ט, אין זה משום שאין להם שם כלי, אלא הוא תנאי בק"ט, [דהרי גם כלי גללים וכלי אבנים שאינם מק"ט שם כלי עליהם לגבי צ"פ ולגבי שאינן חוצצין בפני הטומאה], ומשו"ה אם עיקר הכלי מדבר המק"ט, וחלקו אינו מק"ט כל הכלי טמא, משא"כ במדרס, דמה בעי שיהיה מיוחד למדרס, אין זה תנאי בקב"ט, אלא כל שאינו מיוחד למדרס אין עליו שם מדרס כלל, ולכן אם יהיה המדרס מורכב בדבר שחלקו אין עליו שם מדרס כלל, לא יק"ט, וזה מה שכי' החזו"א שאבן שאין מק"ט מדרס, זה נחשב שאינו מיוחד למדרס, וביאור הדבר, דמה דכלי אבנים אין מק"ט מדרס, אין זה כמו שאר מיני כלים ככלי גללים ואבנים, שאף שאין מק"ט מ"מ שם כלי עליהם, אלא כלי אבנים נתמעטו לגמרי משם מדרס, דאין להם שם מדרס כלל.

וכדברי החזו"א מבואר בתוס' רי"ד נדה ס' דכלי אבנים נתמעטו משום שאינם מיוחדים למדרס, ובגליון פ' בה"ב, הביא הגאון הגדול ר' איתמר שליט"א שרבנו הלל פירש כן בתו"כ פ' מצורע דכלי אבנים וגללים ואדמה נתמטו ממדרס משום שאינם מיוחדים, והחזו"א כיון לזה מנפשי,

ובזה מתיישב מה שהק' הגה"ג הנ"ל, מ"צ קרא למעט כלי אבנים ממדרס, תיפו"ל משום שאין להם טהרה במקוה, ולדברי החזו"א הנ"ל מתיישב היטב, דנפ"מ לספסל שרגלו מאבן, דאם מה שאבן אין טמא מדרס, רק משום שאין לו טהרה במקוה, א"כ היה טמא, כמו כל כלי שמורכב ממין שאין מק"ט, אבל כיון שנתמעטו אבנים שאין להם שם מדרס כלל, שאינם מיוחדים למדרס, ממילא אין אבן מצטרף כלל למדרס, ואפשר שיש עוד נפ"מ, דהרי כלי אבנים אף שאין מק"ט מ"מ הרי אינן חוצצין בפני הטומאה, ואם יחד אבן למדרס, ולא לשאר דברים, אי חוצץ, דאם יש בו שם מדרס, א"כ הוא כלי, דהשם מדרס נותן לו שם כלי, ואינו חוצץ, משא"כ אם לא חל בו שם מדרס, אין הוא כלי כלל וחוצץ.

ובזה יש גם לבאר את רש"י בבכורות ל"ח א', ובעירובין ק"ד ב', שכי' שמדרס בכלי חרס טהור משום שישבר אם אדם ישב עליו, והקשה הגרע"א בגהש"ס, מה רש"י הוצרך למעמים, הרי ילפי' בשבת פ"ד מקרא, מהא דצ"פ טהור אף שיחדינהו לאשתו נדה, ולמש"נ הרי יש נפ"מ, דאין זה רק ילפותא דחרס אינו ממין המק"ט מדרס, אלא אינו מיוחד למדרס, ואין לזה שם מדרס כלל, ומשו"ה ספסל של עץ שרגלו מחרס טהור, אבל אם זה היה ילפותא, בלא טעם, היה בדין שיהיה טמא, וכן נפ"מ לגבי לחצוץ בפני הטומאה, וכמש"נ.

ובכ' הגר"ח על הש"ס [בענין קומקום שניקב ועשאו בזפת] כ' דכלי חרס שחלק ממנו עשוי מעץ, כגון משפך של חרס, שפקקו בזפת, [זפת הוא מין עץ], אין מק"ט, דכיון דחרס ועץ אין טומאת שניהם שוה, שכלי עץ מטמא ממגעו, וכלי חרס מאוירו, אין העץ יכול להצטרף לכלי חרס, והגר"ח כ' שזה נלמד מהדין של ספסל שרגלו של אבן טהור דמוכח שכלי שחלקו מדבר שאין מק"ט טהור, ולכן כ' שכלי שחלקו מעץ וחלקו של חרס אינו מק"ט, וצ"ע ממשנתנו דמבואר במתני' דכלי שמורכב גם בדבר שאין מק"ט אם עיקרו ממין המק"ט טמא, [רק נחלקו ר"נ ורבנן שבת ס' אי אולי' בתר מעמיד] וזה קשה על הגר"ח, [וכן הק' מרן הגר"ל במשיב דבר בגליון פ' בה"ב], ונראה שהגר"ח חילק בין המשנה דידן [שן של פותחת וכיו"ב] לספסל של עץ באו"א, דוקא עץ ומתכת, דעץ הוא מין המק"ט, ולזה אם עיקרו מתכת מקב"ט, אף שהוא חלק מממתכות לגבי פשוטי כ"ע, מ"מ הוא ממין המק"ט, משא"כ ספסל של אבן, שאינו מק"ט כלל, אינו מצטרף למין המק"ט, וצ"ל דכ"ח הוא נחשב כמו שאין ממין המק"ט כלל לגבי כלי עץ, משום שאינו מק"ט אלא מאוירו, [וכ"ה הלשון בכ' הגר"ח שם] ויש להוסיף דאי נימא שכ"ח אין לו טומאת מגע כלל, [כדמוכח בהגר"ח בה' מטמאי מו"מ] א"כ לגבי מגע אין כ"ח מק"ט כלל, ואינו יכול להצטרף לכלי עץ, ועדין קצ"ע בסברת הדבר לחלק בין מין שאין מק"ט, לעץ דהרי מ"מ בפשוטי כ"ע טהור,

ולכאור' למה דהובא כבר כ"פ בשם מרן הגרימ"פ זצ"ל דמה דכ"ח מק"ט מאוירו אין זה רק מקום קב"ט, אלא שהטומאה חלה על רק התוך, דזה עיקר הכלי בחרס, ושאר הכלי הוא רק נטפל, ולאידך גיסא בכלי עץ, אין הטומאה מאוירו, משום שאין חלות טומאה על התוך, נמצא שבכ"ח התוך הוא הכלי, ובכלי עץ גוף הכלי הוא הכלי, ולא התוך, והתוך שבכלי עץ אינו חשוב כלל כלי לגבי טומאה, דאין לתוך שלו חשיבות כלי, [ובגליון פ' במדבר הגר"ב ש במכתבו להרב ח"פ ברמן שיחי', הביא שכן מבואר בר"ן חולין כ"ה וריטב"א נדה מ"ב שכי' ש אין לו תוך] א"כ אין העץ יכול כלל להצטרף לכ"ח דהרי התוך של הכלי עץ אין בו חשיבות כלי כלל, ולגבי התוך של כלי חרס אין העץ כלי, ואינו יכול להצטרף כלל לכ"ח, דלצרף מין שאינו מק"ט, הוא רק אם יש לו שם כלי, אבל אין אינו כלי כלל לא, ולכן עץ לא יכול להצטרף לחרס, כמו שרגל אבן לא מצטרף לספסל עץ משום שאינו מדרס כלל, ואינו כלי, כדכ' החזו"א, כן עץ לגבי תוך של כ"ח, דהתוך של עץ עינו חשוב כלל, ומיושב דברי הגר"ח.

הרב בן ציון חדש

טעות ביחוד כלי -

בנידון על יחוד כלי בטעות, שהתפרסם מהגרד"ל שליט"א לעדד דידוח והזמנה בטעות בטלים, ודן אם הוא מדין תנאי או בטול דעת, ואם הוא מדין תנאי פשוט שיבטל היחוד. ולכאורה יש להוכיח לגוף הנידון שהוא מתורת תנאי ושייך בו טעות, מהא דתוספתא פ"ק דבי"מ דכלים ה"ד 'אמר לאומן עשה לי ב' זגין א' לדלת וא' לבהמה וכו' הרי אלו טמאין עד שעה שיפריש ור' שמעון מטהר עד שעה שיפריש'.

ובמצפה שמואל הביא מירושלמי דגטין פ"ג ה"א דפליגי אי יש ברירה, והאריך בזה מהרי"י אלאזי בס' שמחת יו"ט ס' מ', וא"כ מבואר דיכול להתנות איזה שירצה שיהא

במדור למעיישה נכתב דסקין שהערב שמש שלו היה בליל ט"ו א"א להשתמש בו בקרבן פסח כי כתוב ביום ההוא. ודברים אלו תמוהים ביותר, דכל דין ביום ההוא הוא דטמא שרץ שעדיין לא טבל אין שוחטים עליו הגם שיכול להטהר לערב, אבל אם טבל מבואר להדיא דאוכל בפסחו לערב. וגם אין לזה כל שייכות לכלי הפסח, דאין הלכה שיהיה הכלי ראוי ליגע בקדרים מבעו", [וכל ענין סקין שנמצא ב"ד וכו' הוא סקין הראוי לשחיטת הפסח דבהכרח הטבילוהו ב"ג כדי שיהיה טהור ביום י"ד, אך אין לזה שייכות לסקין שחותר עימה את בשר הפסח בליל ט"ו].

בנידון אי כ"ח דקודש מקבל טומאה מגבו, צריך להוסיף דהוכיח הטו"א חגיגה כה: דהא דאין צ"פ לכלי קודש הוא גם בכלי חול שלא היה בו קודש, דהוא נטמא לענין שאם יכניסו לו קודש ייטמא. וממילא שפיר הקשו דהשמן שהיה בפך הגם שעדיין לא הוקדש קדושת הגוף [כמבואר במרחשת ובמקוב"ב ק"ט, מ"מ ייפסל אח"כ

מיוחד לכלי אם רק שייכא ברירה. ואמנם בחזו"א כלים ס' ל"א י"ג כתב דא"צ לבא לברירה אבל בגוף הסברא לא נראה שפליג, (ובאמת החזו"א כתב שם דאין תחת ידו ירושלמי, וצ"ת אם שייך לפרש שם פ"י אחר בדמיון בין פלוגתא דתוספתא להא דריש כל הגט בב' נשים ששמותיהם שוות, ועי' בשמחת יו"ט הנ"ל) ועוד דלכאורה גם לחזו"א עכ"פ חזין דשייך להגביל יחוד הכלי שיהו ב' הכלים מיוחדים לענין שאחד מהם הוא כלי ואחד אינו כלי, ואינו ענין של מציאות גרידא שמשמש לאדם.

הרב דוד גלוסקין ישיבת מיר ירושלים.

לקודש. אמנם לתוס' תמורה יד. דשמן של מנורה הוא רק קדו"ד א"ש דאין לו דין קודש. ומש"כ בסו"ד דאולי מעלה זו רק דרבנן, כ"כ המקד"ד נ"א דלקודש זה מעלה דרבנן וא"כ א"ש דעדיין לא גזרו. ועכ"פ לפי"ז הא דע"ה נאמנים על כ"ח לקודש, צ"ל שנאמנים שלא נגעה בכלים טומאה מבחוץ דהא למקד"ד גם כלי חול ייטמא לקודש וזה חידוש.

אמנם ההערה שהעירו דא"כ חשיב ראוי למגע וגם פכין קטנים ייטמאו, הנה כל חידוש זה דגם מה שבתוך הכ"ח חשיב אינו ראוי למגע תמה בזה הנוב"י קל"ז, וכתב לבאר דבהיסט יש הלכה שגם הכלי עצמו יוכל להטמא ולא רק מה שבתוכו. וא"כ הרי הכלי עצמו אינו חשוב ראוי למגע כי אינו קודש. והרי פשוט שלא נאמר שכל פכין קטנים ראוי למגע כיון שאם נכניס אליו דבר קדוש הוא יטמא אותו לדברי המקד"ד. א. הערה לתחילת פרק ט"ו מיטלטל מלא וריקן -

כלי שמיטלטל רק מלא אי מקבל טומאה - ביאר תוס' חגיגה כו: דהא דטלטלו הכלים

טמא וטהור במעלית

יש לדון אם טמא וטהור יכולים לעלות במעלית ביחד וישיארו טהורים:

דבר ראשון צריך לדון אם המעלית נטמאת במגע הטמא משום כלי מתכות. ועל זה התשובה שמעלית אינה מקבלת טומאה, דכל מעלית מחוברת לקרקע ומשמשת מעשה קרקע⁽⁸⁾ ואינה מקבלת טומאה. ומהאי טעמא גם אינה מקבלת טומאת משכב ומושב - אפילו לראשונים [הובא גליונות קודמים] שמרכבת אנשים מקבלת טומאת משכב ומושב.

מה שיש לדון אם הטמא מטמא את הטהור בטומאת היסט ומשא, דהיינו אם נחשב שהטהור מסיט ונושא את הטהור, ונדה זב וזבה ויולדת מטמאים בטומאת היסט. וכן אם נחשב שהטהור נושא את הטמא. ויש לדון בזה בתרתי.

שאלה ראשונה: האם כשהטמא לוחץ על הכפתור ומחמתו המעלית עולה, אם נחשב שהוא מסיט את הטהור שעולה אתו, שהרי מכוחו הטהור עולה או יורד קומה. וכן כשהטהור לוחץ על הכפתור לעלות את המעלית, אם נחשב שהוא זה שנושא את הטמא.

ועל זה התשובה כפי שהתבאר כבר בגליונות הקודמים שכיון שאין השני עולה מכוח מי שלוחץ על הכפתור, אלא רק מכוח החשמל, אין כאן לא טומאת משא ולא טומאת היסט. ואין הבדל איזה סוגי מעליות, כל מעלית שאינה עולה מכוח המעלה, דהיינו שלא מעלים אותה עם כוח אדם, אין כאן לא טומאת משא ולא טומאת היסט.

השאלה השנייה: כשאדם נכנס למעלית בדרך כלל המעלית נרעדת מעט, האם

1 במשנה [שם משנה ג'] מבואר שיעורים לספינה קטנה שטמאים לספינה גדולה שטהורים, וכן על עוד דברים אומרת המשנה שיעורים. והיה מקום לומר שדנים רק לפי השיעורים שאמרו שם במשנה,

רעדה זו נחשבת לטומאת היסט ומשא. וכגון שהיה כבר במעלית אדם טמא, ואחר כך נכנס למעלית אדם טהור, האם צריך לחשוש שהטהור מסיט מעט את המעלית עם האדם הטמא ונטמא טומאת משא? או באופן שהיה במעלית אדם טהור, ונכנס למעלית עוד אדם שהוא טמא, האם צריך לחשוש שבכניסת הטמא נרעדת המעלית מעט, ומסיטה את הטמא, ונטמא הטהור בטומאת היסט?

בגמרא [עירובין ל"ה א'] איתא שאין טומאת היסט אלא כשהטהרות הוסטו ממקומם, אבל רעדה אינו מטמא. ויש שם כמה פירושים עיין חזון איש [זבים ג' ט'], אך מדברי כולם נלמד שאם טהור הרעיד חפץ שיש עליו טהרות או אדם טהור, אם החפץ לא הוסט אלא רק נרעד, אינו מקבל טומאת היסט. והוא הדין בטומאת משא, כמו שיובא בסמוך כמה דוגמאות.

ההגדרה של רעדה כתב החזון איש [שם] 'שמתנדנד מחמת רעדה, אבל אינו נשטט ממקומו'. ולכאורה אין הכוונה שתחילת החפץ יעבור מחוץ למקום של סוף החפץ, כגון חפץ שאורכו טפח לא אומרים שלא נטמא עד שניסוט טפח שכל החפץ שנה את מקומו, [כעין שמצאנו [ב"ב ע"ה ב'] במשיכת ספינה לשמואל]. דמסתמא טומאת היסט ומשא הוא אף כשרק חלק מהחפץ מטולטל. אלא הכוונה היא שאם נראה שלא נשטט החפץ כלל ממקומו, אין זה היסט. והכוונה היא לרעדה שמיד החפץ חוזר למצב הקודם, ואין לו שום קיום למקום שניסוט, וכמו הדוגמאות שיובאו להלן.

ולפיכך אף כשהטמא נכנס למעלית אינו מטמא את האדם הטהור שנמצא שם, כיון

וספינה קטנה אף אם לא ניכר ההיסט אסור מדרבנן משום לא פלוג. ולפי זה היה מקום לדון שאולי אף על מעלית קטנה גזרו. אולם בשו"ע [יו"ד שע"א ו'] לא כתב את השיעורים של המשנה, אלא סתם שאם

הוספות והערות מהגר"י פישחוף שליט"א מח"ס טעם ודעת

דרבנן לא החמירו בטומאת כהנים ואם הוא דרבנן החמירו. וכ"ז מבואר בב"י שם מהראשונים. [ובדעת הגר"א לכאורה יל"ע דבשו"ע הסכים עם השו"ע. אבל בחי' הגר"א כ' כהרמב"ם. ואולי ס"ל דכשם שהחמירו לתרומה וקדשים ה"נ לכהן ודלא כשאר ראשונים הנ"ל וצ"ע]

והנה יל"ע במאי איירי, דהא אם רואה שכשנכנס היסט את הזב או שהזב הסיטו הרי פשוט שטמא ואם הוא ספק ממש לפנינו הרי זה ס"ט ברה"י. וע"כ דמייירי באופן שאין ספק לפנינו וגזרו מדבריהן לחוש שמא היסט כיון שהוא ספינה ואסדה קטנה. (ובאו"י כתב הטעם מפני שכח המים מעורב בספינה אי"ז היסט כלל. וטעם זה צ"ב. ועכ"פ הדין מבואר במשנה גם בנסר וגם שם כתב האו"י שכיון שמתקעס אי"ז היסט ודבריו צ"ב ומ"מ גם במכונת הרי הן מתנדנדין ביחד בנסיעה, אף שאינן גורמין לזה).

והנה לפי הר"ש י"ל דספינה קטנה מיירי באופן שרואים או עכ"פ ספק לפנינו. וא"כ לדעתו אין שום מקור לחידוש זה של הרמב"ם ודעימיה דאף אם אין ספק לפנינו [ועדיין צ"ע מה החידוש במשנה ויבואר במקו"א].

ועכ"פ לדינא אם נוסע במכונת קטנה (או במכונת שהמושבים יכולים בקל להשפיע אחד על משנהו) הנה אם היסט או ספק היסט הרי ודאי נטמא. אם לא היסט לדעת הרמב"ם ודעימיה מחמרין מדרבנן לתרומה וכ"ש לקדשים וכמ"ש רבינו שם לתרומה ולמה שלמעלה ממנה. אבל לדעת הר"ש אם אינו מסתפק אין מקום להחמיר. והנה אמנם בשו"ע פסק דלא כהרמב"ם אבל אין מזה ראייה די"ל

(א) לכאורה ב' טעמים, משמש עם הקרקע, ועוד שהוא מעשה קרקע שהיא סברת הרמב"ן בשבת. ואמנם שם אינו אלא לענין דלא חשיב מדרס אבל בלא"ה צ"ע אם זה טעם בכל קבלת טומאה.

(ב) דומני שבמעליות אמרו לאסור בשבת מפני שהכובד משפיע על המהירות. ומ"מ מסתמא זה ג"כ עובד רק בצורה חשמלית.

(ג) לא ידענא אמאי צ"ע, דדהא לגירסא זו אין גורסין כלל וכולן שיהיה איזה סיבה לשייך לשאר משניות. אלא הגירסא היא טהורין לבני הכנסת וכו'. וודאי לא קאי אלא אמשאן קל ולא על המשנה אח"כ.

(ד) הנה כתב שאם נכנס למכונת קטנה והוא מסיט נטמא הרי הנה יש להאריך בהא דמכונת קטנה שכתבנו בין לענין בגדין שהן מדרס בין שאפשר שלעולם הוא טמא וכמו שיתבאר.

הנה בשו"ע סי' שע"א ס"ו מת המונח בספינה אם היא קטנה המתנוודדת כשדורכין בה אסור לכהן ליכנס בה. ומקור הדבר מהמשנה פ"ג דזבין וכו' ה"ט' והש"ך דטעמא משום דא"א לו שלא יסיט משא"כ בספינה גדולה שנכנס ואינה מסיטה מותר. והנה בזבין שם בסוף משנה ב' תנן וכולן טהורין לבני הכנסת וטמאין לתרומה. ופי' רבנו בפיה"מ שהם כולן טמאין לתרומה ולמה שיותר ממונה ועוד פי' שם דהאי וכולן קאי גם על משנה א' דספינה קטנה. ומבואר מדבריו דדינא דספינה קטנה אינו אלא חומרא דרבנן ולא החמירו אלא לתרומה וקדשים. אמנם הר"ש לא פירש כן ולדבריו משנה דספינה קטנה הוא מה"ת. וזוהי המחלוקת אם לכהן אסור דאם הוא

המשך מלחמיה של תורה מעמ' ט'

במשכן לא מיקרי טלטול כיון שטלטלו אותם רק כל הכלים יחד. ובתחילה כתב דאולי רק בזמן נוב וגבעון דנה הגמי אמאי שולחן מקבל טומאה, ובמדבר באמת היה מקבל טומאה. וראיתי בדרך חכמה סוף פ"ו מכלי המקדש שדן לומר דהארון לא נטמא כיון שעשוי לנחת, והגם שטלטלו אותו בימי עלי מ"מ אינו עשוי לקבלה. ויש להסתפק בימי משה שהיו מטלטלין אם מקבל טומאה, ואפשר שאינו מטלטל מלא וריקן שאין מטלטל אלא מלא. הנה מש"כ לדון בימי משה, הרי כתב תוס' דטלטול זה לא נחשב, והרי לרוב הראשונים ארון זה לא יצא למלחמה וא"כ לא טלטלו אותו בפ"ע, [ורק מה שהוציאו בימי עלי הוציאוהו לבדו אך כתב דזה לא נחשב עשוי לטלטול]. וכנראה כוונתו לתירוץ הראשון בתוס' דבימי משה באמת קיבל טומאה ואח"כ בנבוג וגבעון נהיה שוב עשוי לנחת, ובזה דן דאולי ארון שאני.

וכתב טעם שיהיה טהור, דטלטלו אותו רק מלא דיש דין שהלוחות יהיו בתוכו, ובעיני

שיטלטל גם ריקן. וזה חידוש דבפשוטו הדימוי לשק הוא שמטלטל גם מלא, ועוד דלכאורה מה שמטלטל רק מלא הוא כי יש עוד הלכה שיהיו הלוחות בתוכו וא"כ מצד הכלי הוא ראוי להטלטל מלא וריקן. אך באמת זה תמוה א"כ מה דן התוס' שם דהשולחן לא יהיה עשוי לנחת כי טלטלו אותו במסעות, הא הלחם היה על השולחן כל זמן נסיעתם. וביותר תמוה דהא מבואר בחגיגה שם דשולחן חשיב מטלטל כי הגביהו אותו להראות לעולי רגלים, והרי הגביהו אותו רק מלא עם הלחם, חדא דכתיב תמיד, וגם הרי רצו להראות את הלחם שהוא חם ולא את השולחן. ומצאתי בקובץ ישורון ט"ז מכת"י של מהר"ם שפירא שכתב דלכאורה אי מטלטל רק מלא אינו נטמא, והקשה א"כ אמאי שולחן נטמא הא מגביהים אותו רק מלא, עיי"ש. ואולי יש לחלק דשולחן באמת הוא כלי שראוי לטלטל מצד תכונתו, אלא דכתב הראב"ד דכיון שאסור לטלטלו להכי אינו מק"ט, וכיון שמצאנו שיש דין לטלטלו ברגלים חשיב כלי ולא איכפת לן דמיטלטל רק מלא. אך דבר שבמצאות אי"ז כלי בעיני

שהמעלית לא נשמטה ממקומה, אלא רק נרעדת במקומה. [כן הוא לפי מה שנבדק בכמה מעליות]⁽²⁾.

ומה שנכתב בגיליונות הקודמים שאדם טהור יכול ליסוע במשאית ולא יקבל טומאת היסט מהנהג, זהו רק במשאית כבדה שמי שנכנס למשאית לא מכביד את כל המשאית, אבל מכונית קטנה שכשאדם מתיישב בה נכפף הרכב מוכבדו, לכאורה כבר נחשב היסט גמור ולא רק רעדה, וכל אחד שיושב במכונית נחשב שמוסיף את שאר היושבים בה.

והנה במשנה [זבים פרק ג'] יש כמה דוגמאות שצריך לחשוש להיסט, כגון אם זב וטהור שנכנסו לספינה, אם הספינה קטנה נטמא הטהור, דנחשב שהטהור היסט את הטמא, וכן הטמא נשא את הטהור², ואם הספינה גדולה טהור. עיין שם במשנה כמה הכ"ת וחילוקי דינים.

ובסוף הציוורים של המקומות שצריכים לחשוש לטומאה אומרת המשנה [סוף משנה ב'] 'זכולן טהורין לבית הכנסת וטמאין לתרומה'. לפי פירוש הרמב"ם שם אין נפק"מ בין תרומה לחולין.

אולם הר"ש שם מביא שני גרסאות ופירושים, לגרסא הראשונה, וכן גרסו הראב"ד [מו"מ ט' ד'] והאור זרוע [הלכות אבל סי' תכ"ה] באה המשנה לומר שגם באופן שטמא וטהור פורקין וטוענין מחמור משא כבד, שאמרה שם המשנה שנטמא הטהור, אינו טמא אלא לתרומה ולא לחולין. [באו"ז הנ"ל מבואר דקאי אף על ספינה קטנה דאינה טמאה אלא לתרומה, אך מלשון הראב"ד הנ"ל מדייק החזון

לא רואים שהספינה מתנדנדת כשדורכין בה, לא צריך לחשוש להיסט

2 שם במשנה מתבאר שנטמא אף משום מדרס, דנחשב שהטהור נשען על בגדי הוב, ועיין שם

איש [זבים ג' ד' ד"ה פ"ג] שזה לא הולך על כל הדינים שאמרו לעיל מינה לחשוש לטומאה, כגון על ספינה קטנה, אלא רק על הציוור הנ"ל שפרקו משא כבד]. וכן אין שורפין עליו את התרומה, כמו שכתב הראב"ד שם.

אך לגרסא השנייה שמביא הר"ש כתוב להפך, שאף אם פרקו משא קל, שלכאורה לא צריך לחשוש שאחד נשען על השני, מכל מקום אינן טהורים אלא לחולין ולא לתרומה. וצ"ע אם לגרסא זו רק במשאין קל טמא לתרומה, או אף בשאר הדברים שבמשנה שם, כגון ספינה גדולה שאין המשא ניכר, מכל מקום לתרומה הוא טמא⁽²⁾.

על כל פנים להלכה לכאורה לא צריך לחשוש לגרסא השנייה בר"ש, דבין לרמב"ם בין לראב"ד כל מה שאמרו שם שטהור, טהור אף לתרומה. וכן השו"ע [יו"ד שע"א ו'] שטמא סתמא ספינה קטנה לכהן, אף שטומאת כהן דומה לחולין ולא לתרומה, אך לא מוכח שלתרומה יחמיר אף בספינה גדולה, דלפירוש הרמב"ם אין שום הבדל בין חולין לתרומה.

מסקנת הדברים: מעלית ומשאית גדולה שכשאדם מתיישב בה לא נכפף הרכב מוכבד הנוסעים, לא צריך לחשוש להיסט. אבל רכב קטן שכשאדם מתיישב בה נכפף הרכב, לכאורה אם טמא וטהור נכנסים יחד לרכב נטמא הטהור משום משא והיסט, ובגדיו טמאים טומאת משכב ומושב⁽⁷⁾.

הג"ר רמ"א סלושין שליט"א מח"ס חיבורי טהרה

במפרשים. אך למעשה הוא גם טמא משום היסט ומשא, כמו שכתב שם הרמב"ם בפירוש המשנה והלכות משכב ומושב ח' ז', עיין שם. [ויש נפק"מ כשיש כמה טהורים וטמא אחד, דפעמים שאין רובו של הטהור נישא על המשכב, דנחשב כאינו יכול, אך משום משא יטמא, ואכמ"ל].

מטמאה כיון שכולה כל מקצתה גורם. ונראה דהיינו החידוש דס"ל הר"ש בבגדים, דהבגדים והגברא הרי הן נשיאה אחת, וממילא כל אחד נושא מקצת באמת וכו"ל. אמנם כל זה בגלל שבאמת הבגדים מצטרפים ומכריעים [והגאון שליט"א במשנת טהרות כתב באופ"א דהוא דין מסויים דמצטרפין לנשיאתו עיי"ש]. אך מד' הרא"ש שם במשנה ב' גבי טהור המעלה את הטמא מן הבור מבואר דגם הבגדים עצמן נושאים ומצטרפין, וע"כ כדברינו דבאמת הן מצטרפין אלא דמ"מ לא מקרי זה א"י כיון דהו"ל חדא נשיאה וגם בבור הרי בכל העלאה מהבור הרי כובד העליון מצטרף להעלות את התחתון, שהרי אם התחתון הוא איש כבד והעליון קל, לא יצליח להרימו, וממילא גם הבגדים שהם אחד עם המרים הרי הן מצורפין להרמתן].

ועכ"פ בנוסע במכונית קטנה הניסוטה אלא שנוהר מלהסיט אכתי מלבד מה דהוא עצמו טמא ונעשה ראשון, הרי בגדיו נטמאין במדרס, ולדעת הר"ש אפילו שאר הבגדים שעל ראשו שאין בהן חשש שדרס עליהן (כמבואר שם פ"ד מ"א דכיפה שבראשה טמאה ולדעת הרמב"ם דהוא משום חשש מדרס לא קי"ל הכי. אבל להר"ש לכאורה קי"ל הכי ורק הרמב"ם לשיטתו שם לא פסק כן).

ומעתה יש להסתפק במעלית אף שאינה ניסוטה כלל מ"מ עצם עלייתה וירידתה במקום צפוף יכולה לגרם דריסה ללא הרגשה וא"כ הוא בכלל הגזרה דספינה קטנה אף שיש לחלק דהתם אי"ז ירידה מלמעלה למטה אלא לצד וטפי יש לחשוש וצ"ע: עוד יש להוסיף (כיון דאיירינן בהילכתא למשיחא) דמ"מ הנוסע בספינה קטנה מ"מ אי"צ בביהכ"נ לעשות מקום מיוחד לטמא זה אף דבשאר טמאים צריך, כמבואר בט"ד פ"א מט"מ סק"ח, דלענין זה לא החמירו וכ"ז מבואר בד' רבנו בפיה"מ שם:

בפועל אלא רק שיהיה ראוי להיות כלי, ורק עור קשה שא"א לקפלו או עץ שצריך לעבוד בו ולחקוק אינו מקבל טומאה. והקשה רעק"א מהא דמבואר בכלים שם דכיס עור שנפשט טהור ולא אמרינן דאפשר לקפלו, וכ"ש דבר שלא היה כלי מעולם. וכתב התוס' אנ"ש שם דכל דברי התוס' רק בפשוטים שבאמת זה כלי אך אין לו קיבול, ולא בעור שאינו כלי כלל. אמנם בדעת ר"י שפיר י"ל דס"ל דכיון שראוי לתקנו בקל הוי כמו פשוטי כ"ע שאפשר לעשות מהם כלי, דחסר להם רק הקיבול ומה שעכשיו אין קיבול לא מפקיע מזה שם כלי לגמרי כיון שאפשר להחזירם בקל למצב הקודם. משא"כ בזוג ורהיטני שנשבר סבר רבא דלא מהני מה שאפשר לתקנו שהרי כשנחלק אין לו שם כלי כלל. ועיין משנ"א שכתב דלתוס' ע"כ המשניות הנ"ל איירי בעור קשה, וגם לדבריו כיון שלר"י ההדימ יכול להחזירו בקלות הוי כעור רך, כיון שרק הרצועות ניטלו, וכמו שביאר הסדרי טהרות שם דהא דמבואר שם במשנה ב' דנפשט טהור הוא גם לר"י כי נתבטל ממנו כל צורה של כלי.

הרב ישראל קנטור

שיהיה מיטלטל בין מלא ובין ריקן כדי שיקבל שם כלי. ומ"מ תהיה הוכחה שגם ארון יקבל טומאה כמו בשולחן כיון שמצוה לטלטלו. ויש לדון עוד דגם הטלטול בימי משה אינו טלטול כיון שא"א לטלטל הארון מפני כובדו והיה נושא את נושאו ואולי הוי כספינה דלא הוי טלטול כמבואר בתוס'.

פשוטי כ"ע שנשברו- בשבת נח: אמר אב"י דזוג שנשבר ענבל שלו והדימט יכול להחזירו עדיין הוא מקבל טומאה וכן פשוט שהוא נשאר בטומאתו. ורבא דחה דבריו דגם כשהדימט יכול לתקן אי"ז סיבה שיקבל טומאה. והעיר הרש"ש דבכלים כ"ו א' מבואר דר"י אמר כאב"י "אמר רבי יוסי והלא כל הכלים מיטמאין ומיטהרין שלא באומן אבל אלו אף על פי שהן מותרין טמאין שההדימט יכול להחזירם, והרי הלכה כר' יוסי. ולכאורה י"ל, דהנה בתוס' שבת סג: כתב כלל גדול בדין פשוטי כ"ע דאינו נטמא דגם פשוטי כ"ע שראוי לקפל בו מרגלית נחשב כלי, והיינו דלא בעינן קיבול

של אדם...

יתן ה' שזה יהיה בסימן טוב... נזכה להתחיל את זמן קיץ עם סוגיית כלי עץ בשעטו"מ...

כמידי שנה יענקל הרפתן משאיל לנו את הבקר וכליו לעבודת הארץ... לדישה... ולחרישה שאחר הקצירה... אבל תמיד זה יוצא סמוך ונראה לתאריך של הביכורים!!!

כן... השור הזה שאתה רואה כעת קשור לעול ולמרדע... אם תבא בעוד שבוע וחצי אתה תראה את אותו שור... והנה קרניו מצופות זהב וכולו מקושט וכולנו מקיפים אותו בשירה ובזמרה בהבאת הביכורים... יש לציין שהחפיפה הזו של שני התחומים האלו ביחד לא מוסיפים בריאות ליענקלה הרפתן... הוא לא שש לתת לנו את השור שלו לשדה...

שור כזה שבעוד שבוע אנחנו הולכים להעמים עליו ביכורים... בדיוק אותו אתה רוצה לקחת לשדה... זה... זה בהחלט קצת מלחיץ... אבל בשביל זה אנחנו כל פעם מחדש מרגיעים אותו עם המשנה בכלים... תהיה רגוע יענקלה... גם אם יקרה הגרוע מכל... ונניח תוך כדי החרישה בשדה פתאום נמצא עצם כשעורה והכל יטמא בטומאת מו...

אבל מה שמעניין אותך כעת לא יטמא לעולם!!! ולמה???

כי אתה בעוד שבוע צריך את השור שלך לא בשביל חרישה... אלא בשביל מה??? בשביל הופעה!!! יש לשור שלך כל מיני קישומים בצואר וזגין ואלע געשפט שאתה מקשט אותו במשך השנה... זה!!! זה מה שחשוב לך "שישאר בחיים" לקראת הבאת הביכורים...

אז ביחס לזה תהיה רגוע!!! כי אין תכשיט לבהמה... ועד כמה שזה תכשיט לשור זה אפס טומאה... כך שכל דבר שמוגדר כ-נוי לבהמה הוא נישט טומאה... לא בתורת...

מה שכן... פונים אנחנו כאן מעל במה זו לכל העניים שבימים אלו נוהרים לשדות כדי לזכות בלקט שכחה ופאה... זהירות!!!! מצוי שמניחים בצידו השדות ציוד של מרדע ועול של בהמות שחורשות... כן... זה ציוד שמקומו בדרך כלל בשדה... מומלץ לא לגעת בזה!!! ולמה???

כי... כי אי אפשר לדעת... הרבה פעמים קורה שלאחר שבוע שבועיים פתאום מתגלה באחת השדות עצם כשעורה... (דבר מצוי) ואז למפרע מתברר שכל מי שנגע או האהיל על כלי החרישה מוזמן להיכנס לבידוד של שבוע ימים של טומאה שבעה...

כמו כן עכשיו מגיע העונה של הביכורים ומביאי הביכורים מקפידים להתפלל במקום פתוח, כידוע בהבאת הביכורים כל העליה כולל השניה בלילה נעשית תחת כיפת השמיים (לשם שינוי מביאי הביכורים מחזיקים בידים תרומה גמורה!! אין לנו מישור שעולה לביהמ"ק עם עם חומר כ"כ נפיץ). הסטריליות בביכורים היא קריטית... מספיק אחד מבעלי האומניות שעומדים מפני מביאי הביכורים שמרוב התרגשות ירצה לנשק את הביכורים בשביל שהכל יחזור הביתה...

אמנם כעת זה עדיין לא שיא המתח כי הפירות עדיין לא הוכשרו לקבל טומאה, ועוד מעט בתקופת הבציר מתחיל הבאת ביכורי ענבים שמשעת בצירתם הם מוכשרים לקבל טומאה ואז הבעיה חמורה שבעתים, אבל גם עכשיו המצב מספיק מלחיץ בשביל להזהר מאוד לכן למרות שכבר יש הקלות רבות בנושא הקורונה!!! עדיין אלו שנמצאים בקבוצת סיכון צריכים להמשיך לשמור על כל הכללים...

לקראת חג השבועות מקובל בעם ישראל להזכיר ולהיזכר במעשה המפורסם אודות המגיד שהתגלה למרן הבית יוסף בעיצומו של ליל שבועות... השל"ה הקדוש במסכת (חג) שבועות מצטט את המעשה הזה באריכות... וכידוע אותו מלאך מכנה את עצמו לאורך כל הדרך בשם: אני המשנה המדברת בפניך, כי אותו מלאך נברא מלימוד המשניות שמרן הב"י היה מרבה ללמוד... והיות וכאן החבורה הקדושה ד"אהלי טהרות" גם עוסקים בלימוד המשניות בעיון, אולי כעת זו ההזדמנות לצטט אחת ולתמיד כמה משפטים מרשימים שהמלאך המגיד אומר לבית יוסף במיוחד על לימוד סדר טהרות...

(אור ליום ז' כ"ד בניסן) "הרי באתי ללמדך סודות עמוקים שרצן הרצונות נסתר הנסתרים ביקש לגלות לך, הנה עתך עת דודים, הם הימים הקדושים של חודש ניסן, ואתה קדשת אותם עוד במשניות שלי שלמדת אותם בעל פה, והחזרת עטרה ליושנה להיות תורה שבעל פה, והנה התחלת בסדר השישי, ועל כן התעלית ובאתי לגלות לך סודות אלו שמהיום ועד כמה שנים לא נתגלו ולא נראו ולא תמצא אותם בשום ספר, ואין שום חכם מחכמי הדור יודע אותם... (פרשת אמור)

ואח"כ בפרשת בחוקות: "ה' עמך וכו'... שלום לך מהישיבה של הרקיע, שהרי אתה התנא שלי, עד עכשיו כשהיית יוצא היו מאירים לך חמשה אורות כנגד חמשת סדרי משנה שידעת ומכריזים לפניך תנו כבוד לדיוקן המלך, עתה שהתחלת ללמוד סדר ששי, ולמדת ממנו עשרה פרקים וחצי, הנה ששה אורות מאירים לפניך, אלא שאור השישי לא מאיר הרבה, אלא נראה ולא נראה עד שתדע לכולו,

ובפרשת אחרי מות (יום חמישי ח' בתשרי אחר חצות) כותב: "הרי כיון שגמרת כל ששה סדרי משנה ענני עומד עליך, הם כלל ז' ענני כבוד מתחברים יחדיו ומלויים אותך תמיד, לכן התחזק תמיד ביראתי ותורתי ולא תפריד מהם אפילו רגע אחד, והרי בזכות אלו הששת סדרים שגמרת תזכה לעלות לארץ ישראל... ולהיות לך בנים ובני בנים... ותשרף על קדושת שמי... כן... מותר לדעת את עצם החשיבות של לימוד משניות כמות שהם... ובפרט של סדר טהרות,

ואשר לעניינינו: בשבוע זה בשעטו"מ מסיימים אנחנו את כלי מתכות ועוברים לכלי עץ...

אולי אפילו להמשיך על זה את המימרא: "אינו בדין שיונף המקצר על המאריך"

כלי מתכות מסמלים דין!!! הם נחשבים מקצרים ימיו של אדם... כן... לאורך כל דיני כלי מתכות רואים מגמה ברורה של חדות וחדידה... אחד מהמאפיינים העיקריים של כלי מתכות זה כלים שעיקר תשמישם הוא אומנות הדיוק והחיתוך... ולכן גם גולמי כלי מתכות לא מקבלים טומאה עד שלא יגמרו לגמרי לגמרי... מאפיין של שלימות בלתי מתפשרת...

וזה כעת מאחורינו!!! לא רק הסוגיה אלא גם התקופה... תקופה לא פשוטה מאחורינו...

והנה... אנחנו רק מסיימים עם כלי מתכות ומיד עוברים לניגוד המוחלט ביותר!!!

כלי עץ!!!! כלי עץ מסמל רחמים... כלי עץ מאריך ימיו ושנותיו של אדם... ובסדר טהרות בפרט אנחנו רואים לאורך כל הדרך את המגמה ההפוכה של כלי עץ... אם הוא פשוטי כלי עץ אז הוא לא מקבל טומאה (בשיא הפשטות...) והגדרת הכלי היא בעונות חן... כלי העץ הוא לא קפדן... הוא לא מקפיד הוא השייף האחרון... ברגע שכבר חקקת בו קצת והוא קיבל את הגולם הבסיסי הוא כבר מצידו כלי ומקבל טומאה...

ולזה אנחנו הולכים להיכנס!!! לכלי עץ הזה שבכל מהותו מאריך ימיו ושנותיו

ניתן להשיג את הגיליון מידי שבוע:

בני-ברק:

רח' ראב"ד 31 משפ' ברמן

ירושלים:

ישיבת מיר- הרב בצלאל טרוביץ

טל: 0533165655

קרית ספר:

רח' נתיבות המשפט 67 משפ' זכריש

לקבלת הגיליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל:

8592161@GMAIL.COM

כמו כן בכל עניני הגיליון ניתן לפנות במייל הנ"ל

או בפל: 0548592161

מי שביכולתו להשתתף בהוצאות לזיכוי הרבים

ניתן לתרום בעמדת קהילות

קופה מס' 8317 תורת הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי טהרות

וכן בקו הצדקה בשלוחה הנל' 0732757000

מי שהוא טיפש אומר מי יכול ללמוד כל התורה... כלים שלוש פרקים ותחכם מהו אומר הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומדת כולה" מדרש רבה ויקרא ספור פסוק י"ט

ניתן לשלוח

הארות והערות

במסכת כלים

למדור

מלחמתה של תורה

עד חג השבועות

עקב המצב

חלו שינויים

בזמני ומוקדי

ההפצה.

לביכורים:

0548592161